...FĂRĂ FRONTIERE

Edelina Sterling-Stoian

TEXT

archives équivalences

témoignages

2003

ORIGINAL TEXTS: EDELINA STERLING-STOIAN
• **...fără frontiere** (Romanian)
• ARCHIVES ÉQUIVALENCES, Nijmegen (The Netherlands) 2001

PRESENT EDITION: ADRIAN REZUŞ (ed.)
© 2001-2003 EDELINA STERLING-STOIAN (Munich, Germany) [TEXT]
© 2003 ÉQUIVALENCES [PDFLATEX – HYPERSCREEN]

This electronic edition is a *non-profit* publication
produced by PDFTEX 14.H &
created by LATEX 2ε with HYPERREF & HYPERSCREEN

PDFTEX14.H © 2001 HÀN THẾ THÀNH
LATEX 2ε © 1993–2001 THE LATEX3 PROJECT TEAM *et al.*
HYPERREF © 1995–2001 SEBASTIAN RAHTZ
HYPERSCREEN © 2001-2002 ADRIAN REZUŞ [based on PDFSCREEN]
PDFSCREEN © 1999–2001 C. V. RADHAKRISHNAN

TYPESET BY ROMANIANTEX © 1994–2001 ADRIAN REZUŞ
PRINTED IN THE NETHERLANDS – FEBRUARY 13, 2001
REVISED REPRINT – JULY 15, 2003

Edelina Sterling-Stoian

...FĂRĂ FRONTIERE

München – Praga
1997–2001

RĂZBOIUL DE ŞASE ZILE

În şase zile să-ţi faci treburile tale,
iar în ziua a şaptea să te odihneşti...

Ieşirea [Exodus] 23:12

Calamity Jane, Ziarista, Baby şi Tarzan, Bucla şi Buca, Chaplin şi CeaPlină, Mutu şi Muta, Casanova, Algeria şi... Şalom Alehem. Cu ei şi cu părinţii mei aveam să-mi petrec în adăpost trei din cele şase zile ale războiului...

Dimineaţa sirenelor

Bucuria şi nerăbdarea m-au făcut ca în dimineaţa aceea din iunie 1967 să plec mai devreme de acasă. Cum tot se apropia vacanţa de vară şi de învăţat nu prea mai învăţam, părinţii se solidarizaseră cu intenţia mea declarată de a chiuli, îndemnîndumă: du-te şi alege-ţi ceva pentru ziua ta! Ştiam de mult ce vreau: o salbă de argint, cum văzusem că poartă femeile beduinilor. O „vizitam“ aproape zilnic, admirînd-o în vitrina unui mic magazin de bijuterii din actuala zona pietonală, în centrul Ierusalimului. Acolo, în faţa vitrinei, a început pentru mine războiul.

Sirenele!! Am încremenit. Ne aşteptam cu toţii la ceva rău (de luni de zile plutea în aer ameninţarea unei confruntări militare, Israelul avertiza ţările arabe, îndemnîndu-le să pună capăt atacurilor teroriste asupra populaţiei civile din zonele de graniţă), dar sperasem că totuşi nu se va ajunge la război. Ce să fac? Cum să mă comport? Paralizată de urletul sinistru al sirenelor, uitasem ce era mai important: „Intraţi imediat în adăposturi!“ Pe stradă, unii, la fel ca mine, rămăseseră pe loc, dezorientaţi; alţii, încovoiaţi, alergau pe lîngă ziduri, ferindu-se de gloanţele deocamdată imaginare. Am auzit cum, lîngă mine, cineva ţipă: „Ce faci aici? Hai în adăpost! Hai repede!“ Era doamna Wolf de la prăvălia de dulciuri, mă cunoştea, eram clienta ei, avea fondante ca cele din România. Mi le împacheta („ca pe un cadou de nuntă!“) într-o cutie aurie, mă fascinau dexteritatea cu care înnoda panglicile lucioase şi numărul tatuat pe braţul

stîng... Am urmat-o în adăpostul magazinului universal de peste drum, plin pînă la refuz de clienţii surprinşi de sirene în toiul cumpăraturilor.

Nu, nu pot rămîne aici, trebuie să ajung cumva acasă, fratele meu e pe front, măcar eu sa fiu acum alături de părinţi. Profitînd de faptul că doamna Wolf mă uitase, alăturîndu-se unui grup care asculta ştirile la tranzistor, m-am furişat afară din adăpost, însoţită de vocea crainicului: „Astăzi, 5 iunie 1967, Israelul a decis să lanseze un atac preventiv împotriva Egiptului. Israelul a apelat la Iordania, cerîndu-i să nu intre în război...“

Cînd te loveşti sau ţi-e teamă...

... cîntă corale de Bach!.

Aşa am parafrazat în ziua aceea sfatul înţelept al bunicii: cînd te loveşti şi te doare sau ţi-e teamă de ceva, începe să cînţi şi-ţi trece imediat!

*

Între timp strada se golise. Dispăruseră forfota mulţimii, claxoanele, vînzătorii de ziare care îşi ademeneau clienţii răcnind titluri senzaţionale, chelneriţele vorbăreţe care se învîrteau printre mesele cafenelelor, nu mai era nici măcar cerşetorul iemenit poreclit „Discount“, care nu se lăsa clintit din faţa băncii cu acelaşi nume, teritoriu cucerit cu greu după certuri interminabile cu colegii de breaslă... Aveam senzaţia că sunt singurul supravieţuitor într-un oraş-fantomă învăluit într-o linişte nefirească, tulburată doar de trecerea în mare viteză a jeepurilor armatei. Eram sigură că soldaţii mă vor duce în vreun adăpost dacă mă prind bîntuind pe străzi. Iar eu trebuia neapărat să ajung acasă, mi-o imaginam pe mama răvăşită de grijă... Cum auzeam că se apropie o maşină, mă piteam după vreo arcadă, într-un gang, sub un pom. Înaintam mult prea încet, mi-am făcut socoteala că în ritmul ăsta nu voi ajunge la ai mei decît în cîteva zile; într-adevăr, aveam să parcurg în trei zile o distanţă pentru care, în mod normal, nu aveam nevoie decît de cel mult o oră.

M-am hotărît să-mi schimb traseul. Dacă au de gînd să bombardeze oraşul, vor ataca în primul rînd centrul. Trebuie aşadar să mă îndepărtez de zonele populate. Ei, bravo, unde găseşti într-un oraş o zonă nepopulată? Cum unde? Parcul! Ah, sigur, numai bine, traversez Parcul Independenţei spre hotelul „King George“, de acolo nu mai sunt decît doi paşi pînă la Academia de Muzică, intru la Academie în adăpost, îmi întîlnesc colegii, mai aflu ceva ştiri, pornesc mai departe...

După cum aveam să constat peste cîtva timp, ideea cu parcul nu fusese una originală, mi-o luaseră alţii înainte. Din loc în loc, sub pomi, se adunase cîte un grup de 4–5 oameni. Am trecut rind pe rînd pe lîngă fiecare. O femeie în vîrstă s-a uitat cu tristeţe la mine, m-a mîngîiat pe cap şi a oftat, încurajîndu-mă: „Of, meidale[1], va trece şi asta!“. Alţii, tăcuţi, serioşi, mi-au oferit apă şi fructe. Dar eu altceva căutam. L-am găsit aproape cînd eram pe punctul să ies din parc: un bătrîn cu urechea lipită de aparatul de radio: „Iordania a respins apelul Israelului de a nu se alătura ostilităţilor...“

Pînă la strada Academiei nu mai rămăseseră decît vreo sută de metri. I-am parcurs în fugă. În colţul străzii m-a oprit un militar, ieşise din ghereta de la intrarea în reşedinţa ministrului de externe. „Ce cauţi aici?“

„Suntem vecini.“

„Locuieşti pe strada asta, te duci acasă?“

„Nu, mă duc alături, la Academie.“

„În ordine, du-te şi să cînţi frumos!“

„???“

[1] „Fetiţo!“ (în idiş).

*

În adăpost, profesorii de teorie, dramă şi canto împărţiseră partiturile. Mi-am ocupat locul lîngă mezzosoprane şi, sperînd că nu-mi voi dezamăgi vecinul în uniformă, m-am alăturat celorlalte voci. Nu cred că eu sau vreunul din colegii mei să fi interpretat vreodată cu mai multă convingere coralele lui Bach. Şi ştiu şi de ce: „cînd te loveşti şi te doare sau ţi-e teamă de ceva, începe să cînţi şi-ţi trece imediat!“ Ne-a întrerupt uşa deschisă cu zgomot. Venise directoarea să ne comunice ultima ştire ascultată la radio: „Aproape întreaga aviaţie egipteană a fost distrusă la sol. Peninsula Sinai se află în mîinile forţelor israeliene...“

Covrigi pentru copii

„Uite un leu, să-ţi cumperi un covrig!“... aşa mă trimetea mama la şcoală în fiecare dimineaţă. Mă săruta pe amîndoi obrajii şi-mi dădea sfatul zilnic: „ai grijă pe drum!“

*

Nu mai văzusem niciodată un bărbat în toată firea plîngînd în hohote.

Un plîns înfundat, dureros, ridicol, înspăimîntător. Plîngea şi frămînta aluatul... Pe el îl căutam, mi se făcuse foame, bănuisem că îl voi găsi. Era întotdeauna acolo, zi şi noapte. Şi acum, în zori... O simigerie mică, foarte aproape de poarta Jaffa, una din cele şapte porţi ale oraşului vechi, la graniţa dintre Ierusalimul de vest şi cel de est. De cîte ori aveam drum pe acolo mă opream să-mi cumpăr covrigi, erau ca cei de un leu, mă simţeam ca în recreaţia mare. Să-mi cumpăr covrigi şi să stăm de vorbă.

– De ce plîngi?

– Nu plîng, mi-a intrat făina-n ochi.

(Mi-am amintit ce-mi spusese femeia din parc).

– Nu mai plînge, nu-ţi fie teamă, va trece şi asta!

– Mie nu mai are de ce să-mi fie teamă. Dar mi-e milă de copii.

– Care copii?! (ştiam că pe ai lui, un băiat şi o fată, gemeni, îi arseseră în lagăr).

– Copiii, soldaţii noştri. Le fac covrigi, poate trec pe aici şi le e foame.

– Care e situaţia? Ai ascultat ştirile?

– N-ai auzit bubuiturile? Iordanienii au deschis focul asupra Ierusalimului şi a zonei Tel-Aviv-ului, ai noştri au lansat o contra-ofensivă, aşa ziceau la radio. Vezi zidul şi turnul lui David? acolo va fi măcel.

Oricît m-aş fi străduit, nu mi-aş fi putut imagina aşa ceva. Nu simţeam decît liniştea şi pacea zorilor în oraşul de aur, de aramă şi lumină, cum avea să-l numească Naomi Shemer[2] doar peste cîteva zile:

„*Yerushalaim all of gold*
Yerushalaim, bronze and light
Within my heart I shall treasure
Your song and sight...“

*

– Nu te duci nicăieri, rămîi aici!

– Dar trebuie să ajung la părinţii mei.

– Dacă vrei să-i mai vezi, trebuie să rămîi azi aici, nu te las să pleci!

Nu ştiu dacă a insistat pentru că nu voia să rămînă singur sau pentru că se temea să mă ştie singură pe drum. Probabil şi una şi alta. Am cedat cu condiţia să ne ascundem în pivniţă şi să-mi povestească...

[2]Compozitoare şi poetă israeliană.

...Supravieţuise numai datorită meseriei lui. Cu doar cîteva zile înaintea eliberării îl trimiseseră într-un sat din apropiere, să coacă pîine şi prăjituri pentru o petrecere pe care urma s-o dea comandantul lagărului. A reuşit să fugă, l-a ţinut ascuns o familie de ţărani. După vreo trei săptămîni i-au spus să plece. Unde să se ducă? Nu mai avea pe nimeni. A pornit pe jos înapoi, spre România, spre locul ce fusese odată „acasă“, în apropiere de Cluj.

Se ferea de oraşele mari, unde s-ar fi putut rătăci dar şi de sate, unde nu ar fi putut trece neobservat. Dormea ziua pe unde apuca, îşi continua drumul pe întuneric. Şi-a amintit zîmbind cum undeva, lîngă Budapesta, localnicii aruncau în drum pîine pentru cei care... „poate trec pe aici şi le e foame“.

A doua zi ne-am despărţit. Mi-a dat o pungă cu covrigi, m-a sărutat pe amîndoi obrajii şi mi-a spus: „ai grijă pe drum!“.

Înainte de a pleca ascultasem împreună ştirile: „Forţele israeliene au ocupat Cisiordania şi Ierusalimul de est, înainte ca Iordania să accepte cererea ONU pentru încetarea focului“.

aduceţi curaj şi voie bună, oferim cafele şi saltele

M-a atras nu atît anunţul scris mare, de mînă, pe uşa larg deschisă, cît larma dinăuntru: muzică, pălăvrăgeală, rîsete. Ce mai e şi asta? N-au aflat că e război? Sau poate războiul s-a terminat şi eu nu ştiu?... Nici una, nici alta. Era un apartament studenţesc, în subsolul unei clădiri din cartierul german al oraşului („ha'moshava ha'ghermanit"), locuit în cea mai mare parte de evrei din Germania, porecliţi „Jeckes"[3].

Îl transformaseră în adăpost public, oricine trecea pe acolo era binevenit. Erau vreo 20 de persoane: şedeau pe jos, în cerc, se strînseseră în jurul aparatului de radio, ca la un foc de tabără; discutau, gesticulau, o tînără îi „acompania" la chitara, vocea crainicii se străduia parcă să le acopere zarva: „Forţele israeliene au capturat Iudeea şi Samaria. În seara zilei de 7 iunie, Iordania a acceptat cererea ONU pentru încetarea focului". Retrasă de grup într-un colţ al camerei, o femeie răsfoia cu aer absent o revistă, plîngînd demn, aparent fără motiv, cu o vădită stăpînire lăuntrică, muşcîndu-şi buzele fiindcă altfel ar fi izbucnit în hohote. Din cînd în cînd înălţa capul, se uita

[3]Probabil pentru că, spre deosebire de o mare parte a populaţiei, care nu punea preţ pe eleganţa ţinutei, bărbaţii „germani" nu ieşeau în public fără nelipsita „Jacke" (sacou).

în gol, nicăieri, îşi relua răsfoitul mecanic. M-am aşezat la o depărtare cuviincioasă de ea, dar continuam s-o observ. Mi-a surprins privirea şi mi-a făcut semn să mă apropii:

– Toţi trei, sunt toţi trei pe front, băieţii şi soţul meu. Măcar să fi avut şi eu o fată... stai aici, lîngă mine.

Mi-au dat cafeaua promisă, am făcut un duş şi am început să-mi iau rămas bun de la fiecare. Nu m-au lăsat să plec, se făcuse noapte. „Oricum nu ajungi departe pe întuneric, e încă prea periculos, rămîi aici, pleci mîine în zori“. Am cedat în faţa argumentului şi a oboselii...

*

Deşi din ştiri reieşea că Ierusalimul ar fi în afara pericolului, oraşul continua să fie pustiu. Absurdă imagine! Parcă îl întorsese cineva pe dos: în subterană viaţa continua să pulseze, la suprafaţă părea încremenit, un magnific adăpost mut al timpului rămas în loc. Simţeam nevoia să păşesc pe vîrfuri, să nu-l trezesc, să nu-l sperii. Înaintam fără dificultate, n-am întîlnit nici un om, nici o maşină a armatei. După cîteva străzi am văzut mişcare la o benzinărie, ţineau deschis pentru jeepurile militare. Mi-au spus că, după Iordania, Egiptul acceptase deasemeni încetarea focului. Luptele urmau sa se concentreze pe frontul sirian. Fratele meu! trebuie să mă grăbesc!

Cadoul

Calamity Jane, Ziarista, Baby şi Tarzan, Bucla şi Buca, Chaplin şi CeaPlină, Mutu şi Muta, Casanova, Algeria şi... Şalom Alehem. Cu ei şi cu părinţii mei mi-am petrecut în adăpost ultimele zile ale războiului...

*

Mi-am lipit urechea de uşa metalică. Era linişte, nu se auzea decît cineva care citea cu glas tare. Am recunoscut imediat vocea şi textul: tata citea, interpreta din Shalom Aleichem, „leacul-minune contra durerilor de suflet“, cum îl numea el. Am început să bat cu pumnii în uşă. După graba cu care mi-au deschis mi-am dat seama că mă aşteptaseră tot timpul. „Spectatorii“ tatei şi-au îndreptat atenţia spre mine, aplaudînd, vorbind toţi deodată.

Calamity Jane (aşa o poreclise tata pe d-na Jana, povestea cu voluptate numai despre accidente, furturi, divorţuri, boli) şi Ziarista (avea un chioşc de ziare) au sărit pe mine îmbrăţişîndu-mă cam... umed pentru gustul meu. Baby (vecina de la parter, care se adresa oricui cu apelativul „baby“, pînă şi măcelarului, o namilă păroasă cu faţa cît o pernă) încerca parcă să se caţere ca o liană pe soţul ei, Tarzan (atîrnase pe balcoanele întregii străzi frînghiile de uscat rufe) care, după felul în care deschidea şi

închidea gura ca peştele pe uscat, fără să scoată o vorbă, părea să fie total copleşit de apariţia mea. În spatele lor se ridicau pe vîrfuri, să mă vadă mai bine, Bucla (dentistul care îşi masca creştetul pleşuv cu o şuviţă de par lipicios, adus din stînga spre dreapta şi întţepenit în formă de buclă deasupra urechii) şi Buca, soţia lui (cosmeticiana care nu obosea să împărtăşească oricui dispus să o asculte principiul suprem al esteticii: tenul de femeie trebuie să fie neted ca o bucă!). Chaplin (mustăcioară şi mers de pinguin) se înghesuia să-şi facă loc mai în faţă, orice progrese fiindu-i însă blocate de prezenţa lată a soţiei sale, CeaPlină. Mutu şi Muta, vecinii surdo-muţi de la etajul trei, zîmbeau pînă la urechi şi gesticulau frenetic, încercînd să-mi comunice bucuria revederii. Am simţit cum, în spatele meu, cineva îmi zgîlţîia umerii, încercînd să-mi atragă atenţia. Era Casanova, botezat de ai mei cu numele curtezanului veneţian cu care de altfel nu avea nimic în comun; ne anunţa însă de mult, la intervale din ce în ce mai scurte, că se va muta în casă nouă pentru că soţia lui este *alGerică* la gălăgia străzii. Într-adevăr, pe Algeria părea s-o deranjeze pînă şi zgomotul iscat de intrarea mea, se chinuia să-şi pună în urechi antifoanele...

Nu mai ştiam cum să mă eliberez din îmbrăţişări, n-o văzusem încă pe mama. I-am ghicit prezenţa într-un colţ al încăperii. În stilul ei, nedemonstrativ, aştepta răbdătoare să se sature ceilalţi de mine. Privea amuzată scena ţinînd în mînă goblenul la care broda de fiecare dată cînd era foarte îngrijorată, cînd nu voia să arate altora că ceva o doare. În zilele acelea, fiecare împunsătură de ac a fost un gînd bun, o speranţă trimisă către fratele meu şi ceilalţi tineri care îşi riscau viaţa. Goblenul la care brodase atunci, răbdarea, grija şi speranţele ei, se află acum pe un perete, în casa fratelui meu...

Am reuşit în cele din urmă să ne retragem doar noi trei într-un capăt al adăpostului.

„Ţi-e sete?“ m-a întrebat tata, oferindu-mi să beau din termosul cu apă, fără de care nu pleca nicăieri, niciodată. Nu scăpase de teama obsesivă că va rămîne fără apă de cînd îl transportaseră într-unul din „trenurile morţii“[4]. Înghesuiţi, striviţi în vagoane, timp de cîteva zile i-au forţat să mănînce numai scrumbii sărate, fără să le dea nici un strop de apă.

Orele, zilele următoare, au trecut pe nesimţite. Doborîtă de oboseala şi emoţiile ultimelor zile, liniştită de siguranţa pe care mi-o dădea prezenţa părinţilor, am dormit aproape tot timpul. M-a trezit vocea mamei: La mulţi ani! scoală-te, e ziua ta! Ghici ce cadou avem pentru tine:

E PACE! *Shalom!*

[4]Cu „trenurile morţii“ au fost transportaţi evreii după aşa-numitul „pogrom de la Iaşi“ în vara lui 1941.

CEI ŞAPTE ANI DE-ACASĂ

Da, s-au împlinit şapte ani... din '90 îmi tot doream să mă duc, să văd cum e acasă. Să pipăi, să aud, să adulmec cei şapte ani de-acasă. Acel „acasă" care pentru unii dintre noi e singurul, pentru alţii, aidoma mie – doar primul.

Vizita pe care am făcut-o în vara lui 1997 în România nu a fost o „vizită de lucru", ci a însemnat revederea primei iubiri, după mulţi ani. Cînd îţi reîntîlneşti prima iubire încerci să fii obiectiv, să nu ignori ridurile, cicatricele hidoase. Dar nu poţi rămîne rece. Oricît ar fi de înstrăinată, de mutilată, oricît de puţin ar semăna cu ceea ce ai cunoscut şi ai iubit odată, a fost şi continuă să însemne prima ta iubire.

La întoarcerea în Germania am fost întrebată în legătură cu schimbările din România. Schimbări în raport cu ce? Cu România pe care am părăsit-o în adolescenţă? Cu România dinainte de '90, pe care am cunoscut-o numai graţie profesiei mele de jurnalistă, cu România din timpul lui Iliescu? Numai oamenii care trăiesc acolo, numai cei care simt pe propria lor piele schimbările, fie în bine, fie în rău, numai ei sînt în măsură să răspundă la această întrebare. Pentru cineva venit din afară impresia este cea a unei tendinţe generale de schimbare spre bine. Din păcate deocamdată numai la suprafaţă, nu şi în mentalitatea omului de pe stradă cu care am încercat să stau de vorbă ori de cîte ori am avut ocazia. Dar e un început.

La sosire

Încă puţin şi aterizăm. Cine a inventat ferestruicile avioanelor? La cei care se întorc „acasă“ nu s-a gîndit? Îmi lipesc faţa de geam, aş vrea să-mi pot scoate capul pe fereastră, să văd cît mai bine.

Eforturile îmi sînt răsplătite: lanuri, şosele, drumuri de ţară, cîmp... a, uite o mogîldeaţă! Să n-o pierd din ochi, ce-o fi? Ce caută acolo, singură în plin cîmp? Altitudinea scade, mogîldeaţa creşte. Pînă aici mi se pare logic. Concluzie de scurtă durată, căreia îi ia locul absurdul: e un soldat! În faţa unei gherete de tablă încinsă de soare, păzeşte ceva. Cel puţin aşa arată: stă drepţi, cu arma pe umăr, scrutînd reglementar pustiul spaţiului din jur. Nu pare să-l tulbure nimic, nici măcar vuietul avionului. Mă surprind cuprinsă de nelinişte: l-or fi uitat aici? O fi chiar soldat adevărat? Nu cumva e o sperietoare? Dar sperietoare cu armă... cine a mai auzit?

*

Îl regăsesc modernizat, am senzaţia a ceva familiar. Probabil emoţia revenirii. Ia mai lasă sentimentalismele astea! Nu e decît o oarecare asemănare cu vechiul aeroport al München-ului: ca atmosferă, ca dimensiune. Funcţionarul din cuşca de sticlă îmi răsfoieşte paşaportul, mă întreabă amabil:

– O viză de o lună vă ajunge?

– Da, mulţumesc... domnule, nu vă supăraţi, am văzut din avion un soldat lîngă o gheretă. Ce păzeşte? nu era nimic în jur. Mi-e că l-au uitat acolo şi se usucă de căldură. Ce-i cu el?

(Observ că se uită atent pe primele pagini ale paşaportului.)

– Petrecere frumoasă în ţara noastră, doamna Edelina!

*

Mă grăbesc spre toalete: un vechi obicei de-al meu cînd intru într-o ţară. Nu, nu nevoile fiziologice pun stăpînire pe mine, ci curiozitatea. Este primul sondaj pe care îl consideră absolut obligatoriu ochiul meu de reporter la intrarea într-o ţară, oricare ar fi ea. Pentru că toaletele unui aeroport sînt cartea de vizită a ţării respective. Să vedem deci cum arată cea a României.

Cum arată? Mai bine v-aş spune cum miroase! Nu, mai bine nu... Faianţă mov închis, pardoseală udă, nu-mi pot imagina că ar fi vorba de urmele vreunei cîrpe de curăţat, nu cred că există detergenţi cu „aroma“ aceea, de neconfundat. În oala de porţelan plutesc chiştoace, ghemotoace de hîrtie şi nu mai e cazul să precizez ce încă. Dînd dovadă de o tărie de caracter şi rezistenţă olfactivă pe care nu mi le bănuiam, zăbovesc cîteva minute încercînd să descifrez mîzgăliturile de pe pereţi: „Cioară!“; „La muie!“; „Bă, pălmare, rămaşi în pană, ha?“; „Papacioc. Tel:.....“; „Fă învelitoare, fă!“... etc...

Mă decid pe loc să bat librăriile pînă găsesc un dicţionar de argou.

După multe căutări am găsit Dicţionarul de argou al limbii române*:*

cioară, cioroi = *negru, ţigan*
muie = *1. gură 2. felaţie; expr. „a o lua la muie“ = a practica felaţia*
păLmar = *1. hoţ de buzunare 2. onanist*
a fi în pană = *a rămîne impotent*
papacioc = *individ care practică perversiuni sexuale*
învelitoare = *1. amantă 2. curvă*

*

La cîteva sute de metri de ieşirea din aeroport, taxiul este oprit de poliţie. Nu se aude prea bine ce vorbesc. Îmi este însă clar că poliţiştii îl ceartă pe şoferul gras, transpirat, enervat, care se scotoceşte prin buzunare după bani. Trebuie să plătească amendă: numărul taxiului nu e vizibil direct pe caroserie, ci pe o plăcuţă magnetică. La o adică o dă jos şi-şi transformă taxiul într-o maşină oarecare. Sau invers. În plus, nu afişează nicăieri preţul pe kilometru. Bine-aşa, îmi zic, să-l amendeze! Iată o schimbare în bine: există deci nişte reguli pentru apărarea clientului.

Ne continuăm drumul spre oraş. Ne ies în cale indicatoare, reclame, firme. Ca peste tot, în orice ţară. Da, dar aici sînt toate în româneşte!! Nu-mi vine a crede, nu mă mai satur, le citesc cu glas tare. Mă amuză, mă uimesc, mă bucură. Sînt cuvinte româneşti, româneşti, româneşti!! Da, mă aflu la Bucureşti!

La restaurant

Cine trăieşte în Bucureşti –
vrea să ajungă pe Calea Victoriei.
Cine trăieşte pe Calea Victoriei –
vrea să ajungă la Capşa

Această inscripţie (citată aproximativ?) te întîmpină la intrarea în restaurantul Capşa. Îl ştiam din literatură, văzusem fotografii, mi se întipărise în minte, nostalgic, ca loc de întîlnire al protipendadei bucureştene. Un „Maxim“ al Bucureştiului...

L-am zărit de pe partea cealaltă a străzii: nu se poate, ăsta e Capşa?!? Atît de scund? Şi prăfuit? Perdelele de o dubioasă nuanţă cenuşie nu sînt bine trase, văd un colţ de draperie înflorată, luminile unui candelabru, o faţă de masă albă... Intru. Restaurantul e pustiu. Îmi iese în întîmpinare un chelner. Nu-mi place, are o alură tovărăşească, mi-i imaginam altfel pe chelnerii de la Capşa. Pun de formă cîteva întrebări şi plec dezamăgită.

Dintre vecinii Capşei îmi atrag atenţia brutăria Deutschland (într-adevăr specialităţi germane) şi alături, o sifonărie. Urmăresc cu privirile un băieţel: cară serios o sacoşă cu sifoane goale, le aduce la umplut. Şi o revăd pe copila cu codiţe... mă trimetea

mama la sifonărie şi-mi dădea ceva bani în plus: ştia că nu puteam trece nepăsătoare pe lîngă dugheana cu pastrama fierbinte şi siropul de zmeură...

Visul îmi este întrerupt de o firmă:

Restaurant „Delicioasa“
Servim mîncăruri tradiţionale româneşti:
ciorbă de burtă
ciolan afumat cu fasole
pizza cu ciuperci

Mă las păgubaşă.
– O masă pentru două persoane!
– Ce doriiiiiiţi?!?
– O masă pentru două persoane, unde ne putem aşeza?
– Păi cum unde? Unde vreţi! Uitaţi şi lista de bucate.
Citim. Alegem.
– Păi asta nu avem!
– ???????
– Mîncăruri gătite nu avem!
– A! Şi atunci ce ne recomandaţi?
– Deci...să vă zic ce avem, că nu scrie pe listă.
– Atunci de ce ne-aţi mai dat-o?
– Păi s-o citiţi şi dumneavoastră, să nu vă plictisiţi.

Soseşte (repede) cu ciorba de văcuţă. Trebuie că a fost o mini-văcuţă, nu pescuiesc decît vreo trei fire de carne. Dar e bună! Acrişoară, multe legume şi leuşteaaaaaan!!

E servită cu smîntînă şi ardei iute alături. De ardei mi-e frică, iar smîntîna nu mă tentează în mod deosebit prin consistenţă şi culoare, ba chiar îmi provoacă o dîrză reticenţă.

*

A trebuit să ajung la Bucureşti pentru a constata că marele merit al lui McDonald's nu este acela de a mă scuti pe mine de masa de prînz a copiilor, ci cu totul altul: acela de a pune la dispoziţie locuitorilor capitalei singurele toalete publice civilizate. (Nu mă credeţi? Vă invit să vizitaţi WC-ul public de la capătul Bulevardului Magheru, înspre Piaţa Romană. Eu am fost laşă: n-am îndrăznit să mă apropii decît pînă la vreo cinci metri, duhoarea pestilenţială a fost mai tare decît mine).

La McDonald's (îl găseşti pe bulevarde, nu chiar la tot pasul ca la Budapesta) e curat, tinerii vînzători sînt rapizi, amabili, zîmbitori. Mă întreb dacă nu sînt cumva şcoliţi de firmă, prea folosesc cu toţii aceleaşi formule: Ce doriţi? Poftă bună! (deşi de fiecare dată nu luăm decît o băutură). Vă dorim o zi plăcută! Din exclamaţiile unor nemţi de la o masă alăturată am dedus că şi calitatea mîncării este la înălţime (mă rog, pentru cine este amator de aşa ceva): „Genau wie bei uns!“ (Exact ca la noi!)

*

E undeva, în spatele Universităţii. Restaurant Lacto-Vegetarian. La stradă se vînd roşii, telemea, saleuri, băuturi răcoritoare. M-a intrigat interiorul: mese mici, de o singură persoană, fiecare masă cu taburetul ei din pluş vişiniu. Ce-o mai fi şi asta? Cine sînt clienţii? De ce să stea singuri la masă? Fiind prea devreme, restaurantul

era gol. M-am întors în orele prînzului. Am ocupat un taburet într-un loc strategic, de unde puteam vedea întreaga încăpere. Mi-am studiat vecinii: oameni în vîrstă, liniştiţi, fiecare singur la masa lui. Mănîncă fără grabă, concentraţi, savurînd fiecare înghiţitură. Vine chelneriţa:

– Cu ce vă putem servi?

– Mămăligă cu brînză şi smîntînă.

– Aureliaaaaaa!! O mămăliguţă cu brînzică şi smîntînă la doamna!!

De băut?

– O apă minerală.

– La sticluţă sau păhăruţ?

– Oricum!

– Aureliaaaaaa!! O apică la doamna!!

(Auzind-o cum răcnea comenzile celorlalţi, diminutivele nu m-au mai surprins: aşa se vorbeşte cu bătrînii şi copiii sau cu bătrînii redeveniţi copii, proces în toiul căruia păreau să se afle clienţii restaurantului).

La plecare am mulţumit, le-am promis că mai vin, am mîncat ca la mama acasă.

– Mai poftiţi, doamnă, sigur, cu mare plăcere. Să ştiţi că la noi e curat, clătim toate farfuriile.

Cu coasa-n Cişmigiu

Hotelul e bine plasat. Central, aproape de Cişmigiu. La micul dejun nu m-ar fi deranjat nici parizerul apos, de un roz strident, nici ouăle fierte probabil în cantităţi mari, o dată pe săptămînă (aşteaptă pe masă reci, scoase de la frigider), nici pîinea învechită, nici brînza telemea fărîmiţată, nici feliile scofîlcite de ardei gras. Nimic din toate astea nu mă deranjează, oricum dimineaţa nu mănînc decît o felie de pîine prăjită cu marmeladă. Dar nu au cafea!

Aşa s-a născut tabietul matinal al Cişmigiului. Îmi luam „la pachet“ o cafea din vecini; alături, de la Centrul de Panificaţie (ce nume pentru o brutărie!) cumpăram două trigoane proaspete, încă fierbinţi (plăcinte triunghiulare umplute cu brînză sărată sau dulce – buuune), mai mergeam cîţiva metri şi mă instalam pe o bancă în Cişmigiu, să-mi iau micul dejun pe malul lacului.

Parcul e foarte bine întreţinut. Bănci noi, nici urmă de gunoaie, puzderie de flori, iarbă proaspăt tunsă... Am spus „tunsă“? Nuuuu – cosită!! I-am văzut chiar în prima dimineaţă. Un grup de patru cosaşi: o femeie lătăreaţă cu sîni enormi, bluză roşie pătată, basma, pantaloni prea strîmţi; un bărbat în salopetă şi pălărie (!) neagră, dintr-un buzunar adînc îşi scoate capul o franzelă. Sînt urmaţi fără chef de doi tineri în blugi şi tricouri. Fiecare cu o coasă în mînă. Femeia le dă instrucţiuni pe un ton

autoritar, încep să cosească. Îi privesc îndelung, fascinată. N-am mai văzut cosaşi din copilărie, cînd ne trimetea bunica pe cîmp, să le ducem ulcioarele cu apă rece.

Sînt puţin dezamăgită, orice parc care se respectă ar trebui să aibă măcar un pom scrijelit cu o inimioară străpunsă de săgeata lui Amor. Nu l-am văzut. Am găsit în schimb ce-am vrut pe o bancă – inimioare cît cuprinde şi cu texte de rigoare:

– *Ochi căprui – roşcată şi nevinovată.*

– *Tunsă scurt cu gheare – sînt şi fată mare.*

– *Îl iubesc ca o nebună pe Eugen.*

– *Pe veci a ta – nu mă uita.*

*

Stă pe o bancă, la umbră, şi-şi aşteaptă răbdător clienţii. E fotograful parcului. Are şi firmă: pe un cartonaş stă scris cu creion chimic – „Foto minut“. În faţa lui, pe un trepied de lemn, un aparat de fotografiat cu burduf, cu mînecă goală ca de ciung, o oglindă pătată, poze alb-negru, de reclamă: un el şi o ea cu lacul în spate, o ea între flori, iluminată de un zîmbet tîmp, un el în uniformă, ţeapăn şi frumos, o ea visătoare şi cu bucle. Se apropie o clientă potenţială:

– Faceţi şi dă buletin?

– Numai artistice!

– Cum dom'le? Şi dă buletin de ce nu?

– Că-s în Cişmigiu şi aici să poate numai artistice!

Templul Coral

Două cuvinte care continuă să-mi inspire respect: templu şi coral. Pentru că aşa vorbeau părinţii mei de Templul Coral – cu respect. Îl zăresc de peste drum. Ne despart o stradă desfundată, maldăre de moloz, o linie de tramvai... Ce ciudat! Îmi dau seama că nu încercasem niciodată să mi-l imaginez şi totuşi este aşa cum mi l-aş fi imaginat: o construcţie sobră, solidă, într-adevăr de culoarea coralului (oare de aici îi provine numele?) lipsită însă de severitatea altor lăcaşuri sfinte care parcă te privesc de sus, strivindu-te cu prezenţa lor maiestuoasă. Mă gîndesc la catedralele din Franţa, Italia, Germania, Anglia, Austria, la moscheile din Israel, Egipt, Turcia... le-am admirat, le-am ascultat tăcerea, le-am degustat răcoarea, în unele am cîntat, mi-am auzit vocea amplificată, rupîndu-se de mine într-o acustică perfectă, am încercat să le pătrund intimitatea. Nu am avut niciodată senzaţia că mă acceptă, ci doar că mă tolerează. Să fie vorba de vreun substrat religios? doar nu sînt credincioasă...

Pe măsură ce traversez strada, apropiindu-mă de Templu, se petrece ceva bizar: mă surprind că gîndesc în ebraică. Mă aflu în plin Bucureşti, dar simt mirosurile şi lumina incredibilă a Ierusalimului, am senzaţia că mă întorc acasă, acel al doilea „acasă“ unde m-am născut pentru a doua oară.

Scot aparatul de fotografiat. Mă răzgîndesc. Ce rost are? Îl am întipărit în minte şi în suflet împreună cu tot ceea ce îmi simbolizează: speranţele, credinţa, visele părinţilor şi străbunilor mei.

La intrarea în curtea din faţa Templului – o cămăruţă cu ghivece de flori pe pervaz. Într-unul stă înfipt un mic drapel israelian, ca cele pe care copiii din Israel le flutură de Ziua Independenţei. Un cîine tolănit la soare. Doi bătrînei fragili stau cuminţi de vorbă, îmi aruncă priviri lipsite de curiozitate. Aş vrea să-i întreb: de ce nu mă controlaţi? Aici nu există controale de securitate? Renunţ, am senzaţia că i-aş speria. Mă apropii, le zîmbesc şi îi salut:

– *Shalom!*

– Mai vedem!

Izbucnim cu toţii în hohote de rîs. Paznicii(?) de la Templul Coral nu ştiu ebraică, îmi răspund în româneşte. Îmi continui plimbarea pe străzile Bucureştiului...

Telefonul fără fir

Alodaa?? Aşa am poreclit-o în sinea mea pe recepţionera hotelului: „doamna Aloda“. Pentru că nici măcar o dată nu mi-a răspuns cu un Alo! simplu.

– Alodaa?

– Aş dori o convorbire cu Germania.

– N-avem fir!

– Cum adică n-aveţi fir?

– N-avem fir, asta e!

– N-aţi putea totuşi sa încercaţi? E urgent.

– Durează, nu întelegeţi că n-avem fir?

– Bine, atunci o convorbire locală.

– Adică fir dă Bucureşti!

– Da!

– Păi de ce nu ziceţi aşa? Ce mă faceţi să-mi pierd timpul?

Ea nu şi-l mai pierde, e rîndul meu. Sună ocupat. Apoi sună şi nu răspunde nimeni. Iar ocupat. Mort. Nu sună deloc şi... răspunde o voce. Mare minune! chiar cea pe care o căutam.

– De ce sună la tine tot timpul ocupat?

– Da’ de unde, n-a fost ocupat.

– Şi de ce ai răspuns cînd n-a sunat deloc?
– Cum n-a sunat?
– Eu n-am au... z... Hait! S-a întrerupt.

*

Îşi aruncă cheile pe masă (cea de la maşină sare-n ochi).Trînteşte alături pachetul de ţigări. Aterizează şi bricheta aurie. Gata, ştiu ce urmează. Dar nu încă... îşi compune mai întîi o alură importantă, îşi examinează unghiile (în mod deosebit pe cea de la degetul mic), în priviri îi sclipeşte o scînteie triumfătoare, pieptul i se umflă şi... şi... îl scoate din buzunarul cămăşii, îl pune la vedere: da, e celularu', mobilu', portabilu'!!... Încet-încet se dezumflă, pare din ce în ce mai încordat. Îşi fixează cu privirile celularu', parcă ar vrea să-l hipnotizeze: Sună, bă, odată! Şi sună.

– Alodaa?

Vorbeşte tare, nu care cumva să le scape vreun cuvînt celor de la mesele din jur. Merge la sigur: nu le scapă. Se întorc feţele spre el, una cîte una: unele agasate, altele admirative.

Mă ridic de la masă, îmi reiau plimbarea pe bulevard. Din cînd în cînd ţîşneşte de undeva, de peste tot, cîte un „Alodaa?“. Parcă-i vad cum îşi aruncă cheile pe masă, alături pachetul de ţigări...

*

M-am învăţat minte. Nu mai sun de la hotel. Îmi cumpăr cartele magnetice şi sun de pe stradă, de la telefoanele publice. Sînt peste tot, funcţionează perfect. Cabine deschise, cu mici apărători fonice laterale. Insuficiente. Dacă vă e dor de culoarea

locală, rugaţi un prieten din Bucureşti să vă sune – un minut, nu mai mult şi veţi auzi tot: claxoane, forfota străzii, rîsete, frînturi de conversaţii (nu vă garantez însă că vă veţi auzi şi prietenul).

Se apropie de mine un negru. Bine îmbrăcat, voce plăcută:

– *Do you speak English?*

– *Yes!*

– *Would you be so kind...* vă rog, îmi permiteţi să telefonez un minut cu cartela dumneavoastră?

– ??????

– Uitaţi-vă... (şi-mi arată o bucăţică de hîrtie) e număr de Bucureşti, trebuie neapărat să-l sun pe prietenul meu şi n-am cartelă.

– Se pot cumpăra.

– N-am timp, e urgent.

– De ce nu telefonaţi cu monede?

– Nu am, vă rog, numai un minut.

Mi se face milă, îi dau cartela. Cu spatele la mine formează numărul. După cîteva încercări mi-o înapoiază:

– E ocupat. *Thanks anyway.*

Trec vreo două ore şi vreau să telefonez: cartela goală! Nu-mi vine a crede, cum e posibil? de-abia o cumpărasem... E clar! A stat tot timpul cu spatele la mine. Mi-a înlocuit-o cu una goală. Îşi sună acum probabil fericit familia din Zimbabwe.

A doua zi. Se apropie de mine un negru. Bine îmbrăcat, voce plăcută:

– *Do you speak English?*

– NO!!

Femeia şi Păunul

Fetiţe duuulci, ca-n Bu-cu-reeeşti,
în toată lu-mea nu gă-seeeşti...

I-am atras probabil atenţia pentru că mă oprisem pe trotuar să fotografiez. Un domn în vîrstă, pedant îmbrăcat, exagerat de pedant pentru primele ore ale dimineţii: costum (trebuie să fi arătat cîndva foarte bine, la fel ca posesorul lui), cravată asortată, pălărie, proaspăt ras, mîini fine, îngrijite, se ţine drept, ţanţoş, cară aproape cu cochetărie o sacoşă cu sticle goale.

– Doamnă, vă felicit!

– ?!?!?

– Vă aflaţi în prima categorie a creaturilor frumoase!

– ?!?!?

– Nu vă miraţi, doamnă, nu stiţi că cele mai frumoase creaturi sînt femeile? După femei urmează păunul. Atenţie! Nu păuniţa, ci păunul, sper că vă este clar!

– Asta-i tot? Şi după păun?

– După păun vin florile, doamnă!

– Aha... trebuie să vă întorc complimentul, sînteţi frumos ca un păun.

– Ştiu. Am fost actor de cinema... Şi să vă mai spun ceva: dintre toate femeile, cele mai frumoase sînt românceIe. Şi ştiţi de ce? Fiindcă sînt cinstite. Frumoase şi cinstite!

– Chiar toate?

– Toa-te!! Doamnă, nu ştiu de ce, n-am nici o explicaţie logică, dar aşa e. Mă puteţi crede pe cuvînt.

– Vă cred, cum să nu?

– Şi să vă mai spun ceva: bărbaţii nordici sînt impotenţi!

– Aoleu, cum aşa?!

– Aerul, doamnă, aerul! Nu vă duceţi în ţările nordice că vă luaţi rămas bun de la viaţă. La noi, în România, e aer bun, avem noroc.

Îi promit să nu calc niciodată în vreo ţară nordică şi ne despărţim.

*

Hmm... m-a cam pus pe gînduri, prea le zicea cu foc. Cum nu întrevăd în viitorul apropiat vreun studiu amănunţit asupra potenţei nordicilor şi cum consider că nu e treaba mea să mă pronunţ asupra cinstei româncelor, nu-mi rămîne decît să verific în ce măsură Bătrînul Păun le-a evaluat frumuseţea la justa sa valoare.

Da, sînt frumoase! Sînt dinamismul, vitalitatea, tinereţea străzii. Unele sînt de o frumuseţe strict facială. Nu le bănuieşti nelinişti interioare, nu le ghiceşti bucuriile şi regretele femeilor coapte. Trăsături delicate, lipsite de expresie. Orice urmă de naturaleţe ascunsă de stratul prea gros de fard, amestecat cu sudoare, cu praful străzii, cu mirosul greu, stătut, al magazinelor şi cafenelelor fără aer condiţionat.

Altele, cu lipsa nonşalantă de pudoare a atletelor, păşesc sigure, aparent indiferente la privirile încărcate de desfătarea cu care admiră carnea tare, bronzată, despuiată provocator, cu dibăcie feminină.

Unele ca trase pe calapod: aceiaşi pantofi cu platformă, aceiaşi blugi strîmţi, cu talia pornind de la jumătatea şoldului, aceleaşi bluziţe care se termină sub sîni, aceleaşi unghii lungi, sidefii, aceeaşi privire, aceeaşi grabă – toate la fel.

Studentele. Le văd cum stau cu orele la coadă, la intrarea în Universitate. Se fac înscrieri la matematică şi biologie. Obosite, încinse de căldură, îşi aşteaptă răbdătoare rîndul. În tricouri şi blugi, cu rucsacul pe umăr şi vraful de hîrtii în mînă, nu se deosebesc cu nimic de colegele lor din alte ţări.

E înainte de prînz. Rochii cusute de croitorese care nu ţin pasul cu moda (în schimb ţin foarte mult la paiete), pantofi incomozi cu tocuri subţiri, înalte, ciorapi fumurii, poşete în care nu încape nimic, buze roşii, pleoape albăstrii... Nu ştiu de ce am senzaţia că nu sînt orăşence de prea multă vreme. Poate pentru că reuşesc cu ochii minţii să le schimb costumaţia forţată şi îmi dau seama că şi-ar recăpăta prospeţimea, naturaleţea, dacă nu s-ar mai lăsa chinuite de „eleganţa“ urbană, dacă ar alerga desculţe în iarbă, dacă în loc de fard şi-ar arăta pielea rumenită de soare.

Seara tîrziu. Le văd în faţa hotelurilor bune. Feţe frumoase, trupuri perfecte, priviri goale, expresii studiate, se străduiesc să pară seducătoare. Sînt însoţite de masculi cu brăţări şi inele, autoritari, stăpîni.

Mi-au ieşit în cale la intrarea în Herăstrău. Guralive, nostime, cochete, voluntare, frumoase. Erau trei: o blondă, o roşcată, o brunetă. Apariţia lor părea să-mi confirme, simbolic, ceea ce îmi spusese bătrînul domn, veşnic îndrăgostit de femeile frumoase. De frumuseţea tinereţii.

Dar unde sînt femeile bătrîne? De ce nu le-am văzut? Pe una dintre ele aveam s-o întîlnesc după cîteva zile...

La Şosea

Plouă torenţial. De sus, de la etaj, mă uit în stradă. Au dispărut cîinii vagabonzi, nu trece nici un om, nici o maşină, strada nu mai e stradă. E un rîu cu apa murdară, învolburată, pe care plutesc înghesuindu-se sticle goale, hîrtii, cutii de Cola, pachete de ţigări mototolite – gunoaiele străzii... Odată cu întunericul ploaia se opreşte brusc, aşa cum a început. Ne e foame, mergem la Şosea.

Străbatem Calea Aviatorilor, trecem pe lîngă Arcul de Triumf (poreclit „Piatra Crăcănată“) ne îndreptăm spre Şosea. Mi se explică: vilele nomenclaturiştilor, ambasada... reşedinţa ambasadorului... fostele case boiereşti... am ajuns. Restaurantul „La Şosea“, cu specialităţi româneşti. Sîntem printre puţinii clienţi, e tîrziu. Îmi promit să revin, să revăd Şoseaua pe lumină.

Îmi respect promisiunea chiar a doua zi. Ţin neapărat să străbat pe jos tot drumul: Magheru, Piaţa Romană, Piaţa Victoriei, Şoseaua Kiseleff. Miroase bine după ploaia de ieri. Strada, pomii, iarba – totul e proaspăt spălat. E devreme, nu trec decît maşinile. Şi eu. La marginea străzii, într-o băltoacă, zăresc de departe ceva. Nu-mi pot da seama ce e. Dar mişcă. Distanţa se micşorează. E un om... gîrbovit... e o femeie... e o bătrînă. Mică, slabă, în zdrenţe.

Ce să fac? Să mă apropii? Să mă opresc? Să trec mai departe? Ce face acolo? Ce caută în băltoacă? Ce scormoneşte? De ce? Îmi răresc paşii, nu mă observă, îşi vede de

treabă, cotrobăieşte preocupată în apa noroioasă. Ce să-i spun? Cum să mă adresez? Dacă se sperie?

– D... d... doamnă...

– !!!!!!!!

– Doamnă... nu vă supăraţi, m-aţi făcut curioasă, vă rog, spuneţi-mi şi mie, ce căutaţi în apă?

– ...

– Îmi pare rău, sînt poate indiscretă, dar m-aţi făcut curioasă. Ce căutaţi?

– ... Castane!!

– Şi ce faceţi cu ele?

– Ceai!

– Ceai?! şi la ce e bun?

– La tot. Are multiple calităţi profilactice. Dacă dispuneţi de suficientă răbdare şi timp, vă pot iniţia, nu veţi regreta.

Nu-mi vine a crede! Pronunţă clar fiecare consoană, fiecare vocală, vorbeşte elegant, o română curată, pedantă, cum nu mai speram să aud pe străzile Bucureştiului. Încep s-o studiez cu atenţie: faţa zbîrcită, de culoarea leşiei, priviri inteligente, hăituite, buze odată pline, bine conturate, îngropate între colţurile gurii. Poartă o haină bărbătească prea largă, veche, roasă, ruptă pe alocuri. Sub haină o bluză în dungi gri-albastre, nasturi desperecheaţi, sub bluză un tricou gălbui. Cel mai mult mă întristează bereta verde, croşetată de mînă. Şi-a pus-o cu grijă pe o parte, dintr-o veche, uitată cochetărie devenită patetică. Mă aplec, vreau s-o ajut, poate găsesc şi eu cîteva castane. Sacoşa!!

– De ce nu lăsaţi sacoşa din mînă? Pare foarte grea.

– Da, e grea, aşa trebuie să fie. Car cărămizi!

– Aha!

– Vedeţi mîna asta în care ţin sacoşa? Mi-am fracturat-o. Din fericire am întîlnit oameni bine intenţionaţi, m-au sfătuit să car mereu o greutate, altfel nu-şi revine.

– Şi e mai bine?

– Nu, dar am răbdare.

– Locuiţi departe de-aici?

(Pentru prima oară zîmbeşte. Amar.)

– Eu nu locuiesc nicăieri, mă tîrăsc pe unde pot. Sînt un om fără adresă. Fără nimic. Vedeţi vila asta? Aici au locuit părinţii mei. Aici am copilărit. Culeg castane din castanul nostru. Ne-au luat tot. Dar ce-i mai de preţ nu au reuşit să-mi ia.

– ?????

– Uitaţi-vă cu atenţie la mîinile mele, nu vă jenaţi!

(Mîini descărnate, oase fine, degete lungi, subţiri, unghii murdare).

– Aveţi mîini frumoase, expresive.

– De ce vă prefaceţi că nu vedeţi?

(Într-adevăr, nu ştiu ce să cred: îi văzusem de la bun început inelul. Vechi, de aur, cu două diamante).

– Sînteţi surprinsă, nu-i aşa? Vă întrebaţi de ce nu îl vînd, nu-i aşa? Am vîndut tot, mi-am vîndut şi verigheta. Dar inelul e de la mama, ea îl avea de la bunica, îmi aminteşte de tot ce-am fost odată, acest inel este demnitatea mea. Îl voi lua cu mine în mormînt. Ce vă spuneam eu, doamnă? Ce-i mai de preţ nu au reuşit să-mi ia!

Pe stradă

– De ce nu dă ăştia o lege, la prostie să se-mpuşte?
– O pereche de sandale, ce p... mea?
– Ai auzit, bă? Se scumpeşte şi bulionul. Cum să nu-ţi sară muştarul?
– Şi ce mai zice ăia-n ziare?
– Cică... „hăituit, Fane Căpăţînă fuge peste graniţă“!
– Băieţiiii, ia viceroiu'!! (ţigările Viceroy – ES)
– Mulţumesc şi mersi!
– Deci...
– Nu-ţi fac dom'le, nici un hatîr, hai sictir!
– Saru'mîna doamnă şi mă iertaţi!
– Cam scumpe garoafele!
– Hai, mă, că nu te păcălesc, astea ţine o lună dă zile, aşa să am io parte!
– Deci...
– Cadetu' GSI, patru mii dă mărci, o bijuterie! Ai senzaţii tari, băi!
– Vezi că-i pe stînga... poate uiţi să vii şi-ţi plătesc eu cafeaua, băi!
– Distinsă doamnă, îmi permiteţi?
– Lasă vrăjeala, dom'le!
– Deci...

– Dă şi mie un ban, Dumnezeu să vă dea sănătate.
– Nuntă frumoaaasă. Cu verighetă. Da' fără flori.
– Ăştia-s letoni, estoni, baltici, ăştia-s blonzi, au altă influenţă dă gene, nu ca noi, ascultă-mă pe mine, măi!
– Deci...
– Nu mai sta aşa crăcănată, Ancuţo, că mi se urcă sîngele la cap!

*

Pe uşa unui magazin Second Hand:

Căscaţi ochii şi intraţi!

Pe uşa unui magazinaş de nasturi:

Bateţi tare, să vă auzim!

Pe zidul unei case:

Pericol! Nu staţionaţi! Cad ţurţuri! (sîntem în plin august)

Nume de restaurant:

Fast food Bucium

Nume de brutărie:

Pajura – unic producător de pîine pe vatră

Cabinet medical:

Ginecologie la etaj. Flebologie – varice la parter

Pe trotuar:

Cîntar de precizie pentru cîntărit persoane

– nu răspund de obiectele uitate

– pentru o cîntărire exactă: Nu mişcaţi!

Asigurăm cîntărirea exactă a Dv. şi a copiilor Dv.!

Pe capota unei maşini a poliţiei: AIŢILOP
– De ce scrie invers pe capotă?
– Simplu, doamnă: cînd şoferul maşinii din faţă se uită în oglinda retrovizoare – vede cuvîntul „POLIŢIA“... Da' de unde sînteţi?
Becuri arse:

NEMAEFRE (cinema Eforie)
Magazinul ZICA (Muzica)
Tipografia FĂFRU (Făt Frumos)
LECTOX (Electrolux!)

La piaţă

– Îmi permiteţi să vă fotografiez?

– Şi cît costă?

– Nu costă nimic, vreau doar o amintire.

– Auzi, tu? Vrea doamna să ne tragă-n poză, stai, bre, ca lumea, n-auzi? Stai drept! O clipă, doamnă, să mă aranjez puţin. Scoate, mă, şorţul, că-i murdar şi se vede! Mă, omule, ia înfige tu aşa o buca' de brînză-n furculiţa aia şi ţine-o sus, nu aşa, mai sus mă, să se vadă-n poză, n-auzi? O fi de reclamă. E de reclamă, doamnă?

– Nuuuu, vreau doar o amintire.

– A, păi dacă-i numa' aşa, de amintire, apăi luaţi şi-o buca' de telemea, că nu ne mai uitaţi cît îi lumea. Mai bună ca la noi nu găsiţi, să ştiţi!

„Regizoarea“ scenei e una din vînzătoarele de la raionul „Brînzeturi“. Cumpăr telemeaua, nu vreau s-o dezamăgesc. Plecăm mai departe, să vedem piaţa.

*

Sînt peste tot. În găleţi de tablă, pe tejghele, pe jos, pretutindeni. Am colindat atîtea ţări, m-am plimbat prin atîtea parcuri, dar nu le regăsesc decît aici, în piaţă, la Bucureşti: florile copilăriei mele! Aş vrea să le mîngîi ca pe nişte vechi prieteni, să le îmbrăţişez, să le adulmec. Cumpăr buchete întregi, nu am unde să le pun, dar

vreau să le ţin în braţe, cînd nu mă vede nimeni vreau să-mi îngrop faţa în petalele lor şi să-mi aduc aminte... imortele, gura leului, dalii, stînjenei, fideluţe, crăiţe, floarea miresei, petunii... Ce păcat că n-au ieşit bujorii, va trebui să mai vin la primăvară. Pentru ei vin, orice-ar fi. Aveau tulpinile aproape la fel de înalte ca mine, copila cu genunchii zdreliţi care se căţăra pe garduri şi sărea în grădinile cartierului numai ca să-şi lipească obrajii de petalele lor cărnoase, catifelate, sîngerii. Îmi inspecta mama genunchii, mîinile, faţa. Ofta şi mă dojenea cu blîndeţe:

– Iar te-ai dus să-ţi săruţi bujorii!

– De unde ştii?

– Ai bujori în obrăjori!

*

Doar atît. O grămăjoară de ardei iuţi. Şi-i tot aranjează, încearcă ba să-i alinieze, ba să-i strîngă în piramidă, nu mai ştie cum să-şi atragă clienţii. Care nu vin. Mă opresc, aş vrea să aud vocea acestei feţe zbîrcite, de ţăran răbdător.

– Cum daţi ardeii?

– Îi dau bine, luaţi fără grijă.

– Nu vreau decît vreo doi, de fapt nu-mi plac, dar am auzit că-s sănătoşi.

– Sănătooooşi?!? Ăştia-s SĂ-NĂ-TA-TE curată, doamnă! Luaţi-i pe toţi, puneţi-i la uscat.

– Pe toţi? Ce să fac eu cu atîţia ardei?

– Cum ce să faceţi? Îi puneţi la ciorbă, la friptură, la tocană. Sau aşa, fără nimic. Curăţă sîngele, dau putere, dacă aveţi necazuri vă trec şi durerile de cap. Luaţi doamnă, luaţi fără grijă, o să mă ţineţi minte.

(Iau toţi ardeii, cum să-l refuz?)

– Nu sînteţi de pe-aici, nu-i aşa?

– ?!?!?

– Am văzut eu, nu de ardei iuţi aveţi dumneavoastră chef, ci de vorbă dulce.

Nu-l contrazic şi-i ascult povestea...

...nu mai are pe nimeni, a rămas singur. Femeia i-a murit, copiii s-au împrăştiat care încotro.

– N-am fost bogat niciodată, doamnă, dar uite cum se face că nu e tot una să nu fii bogat şi să fii sărac. Că eu de bogăţii din astea care cum vin aşa se şi duc – n-am nevoie. Eu dacă-s sănătos zic bogdaproste şi-s mai bogat şi decît ăla de-a luat-o pe Jechi.

– Care Jechi?

– Apăi îmi puneţi întrebări din astea? Că doar păreţi umblată. JECHI! de-a luat-o grecu' ăla bogat. Cum n-o ştiţi?

– Aha, Kennedy! Onassis!

– A-şaa! Păi vedeţi că stiţi? Acum spuneţi şi dumneavoastră, să stăm strîmb şi să judecăm drept, cum zice românu' nostru – la ce le-a folosit bogăţia lu' Onasii ăştia? Nu-i mai bine de mine că stau aici cu ardeii mei şi mă bucur de viaţă?

*

Trecem pe lîngă dughene: conserve turceşti, chiloţi, lighene din plastic, oglinzi, maşini de tocat, casete cu muzică ţigănească, kenturi, săpunuri, pungi de plastic, hîrtie de toaletă, apă minerală Dorna, cercei, cîrlige de rufe, sifon Izvorul Minunilor, creioane colorate, batiste, căni, caiete, biscuiţi.

Ajungem din nou la tejghele: mere, struguri, citrice, banane, roşii, castraveţi (de grădină!), ţelină. Mă atrage un parfum pătrunzător: mărar!

– Îmi permiteţi să vă fotografiez?

– Şi cît costă?

– Nu costă nimic, vreau doar o amintire. Veniţi vă rog mai aproape, aş vrea să iasă şi grămada de mărar.

– Nu sînteţi de pe-aici, nu?

– Cum aşa?

– Păi dacă vi s-a făcut dor de mărar...

– Dar dumneavoastră de unde sînteţi?

– Noi din Giurgiu.

– Şi veniţi atîta drum să vindeţi în piaţă?

– Păi ce să facem şi noi? Sînt unii care vin tocmai din Suceava... E bine-aşa? Iese şi mărarul ?

– Gata!

– Domnu', nu vă supăraţi, aveţi o doamnă aşa de fainã, numa' păcat că...

– Păcat că ce?

– Să nu vă fie cu supărare, da' tare-i păcat că nu-i puneţi nişte dinţi de aur, tare păcat.

Şi zîmbeşte cu gura pînă la urechi, puţin încurcată dar mulţumită că şi-a spus păsul.

Ne îndepărtăm, părăsim piaţa urmăriţi de la distanţă de un zîmbet ca-n poveşti, cu totul şi cu totul de aur...

Pssst... BITTE!

– Hai să intrăm undeva, să stăm liniştiţi de vorbă.
– Hai!
...
– Şi cum îţi zi...
– CE-AI SPUUUUS?
– Mi-a dat textul la corectat...
– Asta e, nu-i nimic... deci s-a rezolvat?
– Cum adică a plecat?
– Ce m-ai întrebat?
– Văd că ne-a uitat, doar am comandat.
– Vorbeşte mai tare! Ce ai cumpărat?
– Nu te-aud!... Nu-i om rău, e doar ratat...

Acest dialog al surzilor a avut loc într-un restaurant de pe unul din bulevarde. Cocoţat pe perete, strategic plasat într-un colţ pentru asigurarea unei vizionări optime din orice punct al localului – un televizor dat la maximum. În timp ce-şi aşteaptă mititeii şi cartofii prăjiţi, clienţii pot urmări parada modei (de unde iau, bă, gagici d'astea slabe?), tele-jurnalul (crainica e frumuşică, uşor peltică), un reportaj din Munţii Apuseni (despre „făptura" care „freamătă" şi o bătrînă anchilozată, şi-a prins o funie de

tavan şi se ţine de ea cînd vrea să se ridice din pat), rubrica sportivă (telespectatorilor li se aduce la cunostinţă că Doroftei, accidentat, n-a reuşit să urce în ring)... Pentru cei indiferenţi la întîmplările de pe micul ecran, patronii localului, animaţi de grija deosebită pentru client, au pus la dispoziţie casete cu ultimele hit-uri, răcnite şi ele non-stop de cîntăreţii la modă. Peste acest vacarm se suprapun vocile consumatorilor care şi-au întrerupt plimbarea sau alergăturile pentru a-şi trage sufletul şi a sta liniştiţi de vorbă.

*

Gunoaiele sonore. Există oriunde, în orice ţară. Dar şi noaptea?

Ce-o fi hărmălaia asta? Aprind lumina, mă uit la ceas: aproape două. Dinspre stradă se aud ţipete, înjurături, rîsete, lătrat de cîini, claxoane.

– Îţi tai gîtu', bă, m-auuzi?

Aoleu, se bat. Sting lumina, întredeschid fereastra, mă uit în stradă. La intrarea în hotel un grup de bărbaţi: doi se cam clatină pe picioare, al treilea s-a aşezat pe trotuar, se străduieşte să elimine în aer liber o masă de seară prea consistentă: Aşa, bă, dai la boboci! Ai grijă, bă, c-am pus pantofi dă lux! Un altul, aer absent, stă rezemat de zid cu un tranzistor lipit de ureche. Tranzistorul urlă: I'm miii-ssiiing youu! el răcneşte: Fire'ai a dracu' de muiereeeee, las' că-ţi arăt eeeeeeu! Şi dă să-i ardă un pumn proprietarului pantofilor dă lux care tocmai încercase fără succes să sară peste baltoaca creată cu atîta efort de omul de pe trotuar. Ce dai bă, nenorocitule? Ţi s-a urît dă tot? Taci, bă, nu mă fă să-mi ies din pepeni că-ţi tai gitu', m-auuuzi?

Pun mîna pe telefon. Îmi răspunde o voce somnoroasă:

– Alodaa?

– Doamnă, vă rog, sînt cîţiva în faţa hotelului, s-au îmbătat şi fac gălăgie, cred că se şi bat.

– Şi pentru atîta lucru mă treziţi? S-or potoli ei, nu vă faceţi griji. Dormiţi liniştită, doamnă!

Noaptea următoare la fel. Încă o noapte şi încă una... Mi s-a făcut dor de liniştea de-acasă. De plăcuţele de la intrarea în blocuri, care mă uimiseră cînd am sosit în Germania: „Respectaţi orele de odihnă între 14:00 şi 16:00. Jocurile cu mingea între aceste ore – strict interzise!“; „Pentru a asigura liniştea vecinilor, vă rugăm să nu folosiţi baia după orele 22:00“; „Dacă doriţi să organizaţi o petrecere, anunţaţi din timp vecinii!“

*

Viena. O străduţă lăturalnică, în apropierea catedralei Sf. Ştefan. E vară, soare, cald. Un restaurant – au scos mesele pe trotuar. Sînt toate ocupate. Nu se aude decît sporovăiala în surdină. Pe o plăcuţă pusă la vedere stă scris: „Pssst... BITTE!“

De la lume adunate şi de lume aruncate

– Uite, vezi maidanul ăsta dintre blocuri? A tot trimis primăria buldozere să le ia.

– Să le ia? Pe cine? Ce?

– Gunoaiele!!

– Şi cum le-au luat dacă sînt tot aici?

– Ei, vezi? Tocmai despre asta e vorba.

– Fii te rog mai explicit, despre ce e vorba?

– Ceea ce vezi e grămada de gunoaie B. Înaintea ei a fost grămada A. Vor veni buldozerele din nou şi va dispărea şi grămada B. După care va apărea grămada C. Şi tot aşa, tot alfabetul. Alfabetul gunoaielor.

– Stai puţin, ce se întîmplă cu stivele de gunoaie? Că dispar am înţeles. Dar de ce reapar?

– De nesimţire. Ne-sim-ţi-re crasă! După ce sînt luate de primărie, vreo două, trei zile nu se întîmplă nimic. Apoi încep să se adune din ce în ce mai groteşti, mai puturoase, mai multe: resturi de mîncare, zdrenţe, cartoane, sîrme, măruntaie, ziare, coji de cartofi, stîrvuri, moloz, muşte verzi, borcane, pantofi deformaţi...

– Ga-ta! Am înţeles. Altceva însă nu pricep. Am fost în cîteva case. Curat. Curat pînă la uşă. Cum ieşi din casă, te împiedici de gunoaiele publice.

– Ha! Ai pus punctul pe „i“! Înăuntru trebuie să fie curat, afară nu contează. Înăuntru e al tău, afară e al tuturor, al nimănui.

*

O străduţă perpendiculară pe Bulevardul Magheru. Ce s-a gîndit primăria? Aceeaşi primărie care trimite buldozerele să adune gunoaiele... Ce-ar fi să pună la marginea trotuarului vase de beton cu flori de toate culorile? E o încercare timidă de a înveseli asfaltul, de a-i da o notă de prospeţime. Ce păcat că nu sînt mai multe... E totuşi un început... gîndurile îmi sînt întrerupte cu brutalitate.

O femeie dichisită (fardată, coafată, unghii roşii, mărgele, poşetă) se apropie de flori, se apleacă. Credeam că vrea să le miroase. Dar nu! Fără nici o jenă, cu o precizie demnă de cauze mai nobile, trage birjăreşte un scuipat drept în mijlocul florilor. Credeam că îşi va continua drumul, uşurată spontan de un surplus substanţial de secreţii. Dar nu! Se aude un horcăit, depune eforturi audio-vizuale de a-şi aduna din străfunduri nişte resturi de flegmă. Eforturi răsplătite din plin sub forma unui nou jet catapultat de data aceasta direct pe trotuar.

Mi-o imaginez acasă, în locuinţa ei titirită, o vad cum şterge înduioşată praful de pe bibelouri, cum îşi aranjează iubitoare florile în vază, cum îşi mustruluieşte bărbatul care a lăsat să-i cadă scrumul pe covor... Da, dar e la ea acasă, e înăuntru, îi pasă.

*

La întoarcerea în Germania un prieten m-a întrebat:

– Spune-mi, dar te rog să răspunzi spontan: ce ţi-a displăcut şi ce ţi-a plăcut cel mai mult în România?

– Cel mai mult mi-au displăcut gunoaiele. Cel mai mult mi-au plăcut...

Cartea Românească

...cel mai mult mi-au plăcut cărţile.

Moţăie în plină zi. Pe trotuar, rezemat de gard. Nu-l deranjează nici lumina, nici zgomotul străzii.

Am întîlnit peste tot negustori, fiecare cu specificul său: italienii îşi laudă marfa cu voci de operetă şi gesturi teatrale, englezii te salută cu un: Whatalovelydaytoday!, israelienii te îmbie să guşti, să pipăi, să adulmeci, arabii îţi oferă mai întîi ceaiul fierbinte şi dulce, germanii se asigură cu un „Alles?“ că nu ai uitat nimic... Dar unul care să moţăie cu marfa-n faţă – asta da, premieră!

Şi-a pus „marfa“ la vedere pe o măsuţă de lemn – acelaşi produs în zeci de exemplare: harta Bucureştiului. În sfîrşit!... cît am căutat-o. Încet, cu grijă, n-aş vrea să-l trezesc, desfac una din hărţi... hmm... ciudat... pare neterminată. Îmi iau inima-n dinţi:

– ... Ă... hărţile astea... sînt de vînzare?

Întredeschide un ochi, nu-mi răspunde. Continuă să moţăie. Pe bună dreptate, îmi spun, *ask a silly question*... Nu pot totuşi să ratez ocazia de a mă echipa cu o hartă a oraşului, n-am văzut-o altundeva. Mă hotărăsc, fie ce-o fi:

– Cît costă?

Aha! Principiul de fier al cuvintelor magice nu se dezice – se trezeşte, brusc interesat :

– Cinşpe mii! Luaţi sau nu?

– Aş lua, cum să nu? dar e... neterminată.

– Ce-i aia neterminată? E o jumătate!

– O jumătate?!?

– Da, doamnă, o jumătate din Bucureşti, doar n-o să-mi spuneţi că vreţi să bateţi tot oraşul într-o zi!

– Nuuu, vai de mine...

– Şi care-i problema? Vedeţi acum o jumătate şi cealaltă cînd veniţi data viitoare!

O cumpăr. După ce că l-am trezit pe bietul om să mai şi plec cu mîna goală? Pornesc să colind librăriile, în căutarea celeilalte jumătăţi (căutare zadarnică, după cum aveam să mă conving).

*

Trec în grabă pe lîngă vitrinele magazinelor. Uneori mă opresc amuzată: „Boutique de Mariage – Simfonie în Alb – articole pentru nunţi“. În vitrină – două manechine în rochii de mireasă. Una din mirese e cheală şi nu are braţe. Cealaltă, tot fără perucă, poartă o pălărie albă cu panglici. Nici ea săraca nu are braţe şi se mai şi uită puţin cruciş. Trec şi pe lîngă un magazin universal. În vitrină sînt depozitate suluri cenuşii de hîrtie igienică, prafuri de spălat rufe, săpunuri, dezodorante, vase de plastic, ghiozdane, borcane cu dulceaţă. Nici magazinele elegante nu lipsesc, nu se deosebesc cu nimic de cele din occident. Doar că sînt pustii, iar vînzătoarele, cochete şi parfumate, par melancolizate de lunga aşteptare a clienţilor.

Ajung în faţa unei librării. Încerc să-mi dozez plăcerea, aşa cum făceam cînd mă ducea tata la magazinul de păpuşi. Zăboveam mai întîi în faţa vitrinei, îmi lipeam faţa de geam şi le admiram. Mă temeam întotdeauna de întrebarea care nu se lăsa aşteptată: pe care o vrei? Of, cum să mă decid? pe care s-o aleg? Le-aş vrea pe toate! Păpuşile dispar, în locul lor văd cărţile. Cărţi româneşti!!

Nu-mi vine a crede, nu mă mai satur! Le mîngîi, le miros, le răsfoiesc. Am petrecut atîtea ceasuri, în atîtea librării, în atîtea ţări. Dar nicăieri nu am simţit emoţia, încîntarea, plăcerea aproape fizică, voluptatea pe care numai o carte scrisă în limba maternă ţi le poate da. Cutreier sistematic toate librăriile, zilnic încerc să-mi astîmpăr foamea adunată de ani de zile. Cu tot ce mi-am dorit: dicţionare, clasici, biografii, memorialistică. Se reeditează mult, condiţie grafică excelentă.

În cele mai multe librării procedura e anevoioasă, demodată. Îţi alegi cărţile. I le laşi vînzătoarei care îţi calculează preţul şi ţi-l scrie pe un petic de hîrtie. Te duci la casă. Plăteşti. Ţi se dă un bon cu care te întorci la vînzătoare şi-ţi primeşti în sfîrşit cărţile.

Ajung şi la Biblioteca Naţională. Vreau doar să văd sălile de lectură, să-mi aduc aminte de serile adolescenţei... La intrare – cîteva standuri cu cărţi de vînzare. Nu e nimeni. Numai studentul care le vinde. Foarte amabil, cu voce liniştită, îmi recomandă noutăţi. Stăm de vorbă. Fără revoltă, cu calm şi tristeţe, îmi spune că studenţii nu le pot cumpăra, sînt prea scumpe. Mă simt prost, îmi dau seama că am cumpărat prea multe, probabil că se miră. Îi povestesc că sînt plecată demult, că mi-e dor de cărţi româneşti. Zîmbeşte înţelegător.

Prietenii m-au îndemnat: Humanitas, du-te la Humanitas! În librăria din arcadă, de lîngă biserica Creţulescu(?), m-au impresionat vînzătoarele. Parcă alese pe sprînceană:

doamne cultivate, pronunţă perfect titluri englezeşti, franţuzeşti. Binevoitoare, răbdătoare, competente, fizic plăcut. Nu mă pot abţine, cumpăr din nou, lacomă, mă întind la vorbă. La plecare îmi dăruiesc semne de carte cu ultimele noutăţi scoase de Humanitas... A doua zi mă duc la sora ei, din fundul curţii.

Chiar aşa se numeşte: Humanitas – Librăria din fundul curţii. E mică, într-o curte interioară. Mese, scaune albe. Ziua e pustie. Revenim seara, cea dinaintea plecării. Ca în fiecare joi, e seară de jazz. Chitară, pian şi o cîntăreaţă îmbrăcată în negru. Tînără, timidă, cîntă bine.

*

E tîrziu, s-a făcut noapte, părăsim Librăria din fundul curţii.

– Eu n-am venit pe strada asta!

– Cum adică?

– Ce stradă e?

– Calea Victoriei.

– Nu se poate, nu arăta aşa.

– Sigur că nu arăta aşa, au asfaltat-o.

– Au asfaltat-o?!? Cînd?

– Cît am stat noi de vorbă.

Într-adevar, în doar cîteva ore strada a devenit de nerecunoscut: asfalt nou, proaspăt, intact. Ne îndreptăm spre fostul Palat Regal, întîlnim compresoarele care îşi continuă, harnice, activitatea nocturnă.

O întîmplare prozaică, desigur. Mie îmi spune însă că schimbările sînt posibile, chiar dacă nu întotdeauna peste noapte.

Mi-e greu să mă despart de prieteni, de Bucureşti, aş fi vrut să mai rămîn, mai sînt atîtea de văzut. Îmi aduc aminte de negustorul de pe trotuar:

– Şi care-i problema? Vedeţi acum o jumătate şi cealaltă cînd veniţi data viitoare!

A FI ŞI A NU FI

Prolog

E ultima seară a vizitei mele la Bucureşti, Mergem la teatru, M. şi cu mine. La Bulandra. Se joacă HAMLET, pus în scenă de Liviu Ciulei... După spectacol chemăm un taxi de la telefonul plasat chiar la ieşirea din teatru. Mă surprind că vreau să-l rog pe M. să dea el telefon, pentru că *înţelege limba* (!). Îi spun ce-mi trecuse prin gînd, zîmbeşte amuzat. Mie îmi rămîne însă o urmă de îngrijorare... ba nu... tristeţe. Pentru că am găsit în sfîrşit răspunsul meu intim la întrebarea hamletiană pusă excelent de actorul Marcel Iureş:

A fi sau a nu fi, aceasta este întrebarea!

Da, sînt şi nu sînt din România, mă bucur să o revăd şi nu îmi pare rău că o părăsesc, mă cramponez de limba română cu încăpăţînarea îndrăgostitului şi nu-mi recunosc iubirea pe străzile Bucureştiului... aş vrea să trăiesc în acest oraş, unde pînă şi mîzgălelile de pe ziduri sînt în limba mea maternă... şi mă bucur că nu trebuie s-o fac.

A fi şi a nu fi, acesta este răspunsul!, domnule Ciulei!

Geografia puşcăriaşului

Plec cu MALEV. München – Budapesta – Bucureşti. La aterizare, şosele, lanuri... NUU!... fără căpiţe de fîn, doar nişte baloturi perfecte, plasate simetric, ca în Germania. Sînt dezamăgită, VREAU CĂPIŢE! ... De cînd tot străbat spaţiul aerian internaţional, n-am văzut încă un cimitir în apropierea vreunui aeroport. Îl văd de aici, de deasupra Budapestei. Are şi o bisericuţă, seamănă cu cea din satul bunicii. Oare de ce n-am văzut cimitire şi lîngă alte aeroporturi? Ce imprudenţă, în fond ar fi foarte convenabil: avionul se prăbuşeşte, cimitirul e doar la doi paşi, ce poate fi mai simplu? Îţi arde de umor macabru, Frau Stoian, bravos! Îmi amintesc de ziua cînd am fost cu fratele meu la un restaurant chinezesc din Montréal. Mi-a arătat vecinii, plasaţi cît se poate de strategic:

– Uite, vezi? În stînga e o biserică, în dreapta e o sinagogă. Clienţii se roagă înainte sau după ce păcătuiesc la chinez... sau şi una, şi alta. Peste drum e o pompierie, prinde bine dacă ai proasta inspiraţie să comanzi ceva prea picant; alături, pentru eventualitatea creşterii mortalităţii în urma consumului de specialităţi chinezeşti, se află Pompele Funebre şi, doar la cîţiva paşi depărtarte, e cimitirul. Bine gîndit, nu?

Casieriţa de la cafeneaua aeroportului, frumuşică, dolofană, amabilă, se plînge de căldură. Biata de ea, o strînge papionul negru, trage mereu de el încercînd să se aerisească sub bluza albă peste care poartă un şorţ roşu, asortat cu cozorocul pe care

scrie ceva în ungureşte. Vorbim englezeşte, pronunţă mai bine decît vocea din avion responsabilă cu anunţarea temperaturii la sol şi a mesajului final: *UiUişiuăNAisdeiin-BIUdapest!*

Mă opresc ca pironită în faţa unui banal ecran cu ARRIVALS şi DEPARTURES realizînd din plin momentul trecerii dintr-o lume în alta: din realitate în amintiri, din vest în est, din ţările pe care le tot colind cu foamea nepotolită a fostului puşcăriaş scăpat în libertatea geografică, în cele la care tînjeam fără speranţă, deşi erau atît de aproape de zidurile puşcăriei.

ARRIVALS:

Viena, Londra, Paris, Helsinki, Madrid, Roma, Amsterdam, Tel-Aviv, Atena.

DEPARTURES:

Chişinău, Zagreb, Varşovia, Podgorica, Tirana, Sarajevo, Kiev, Monastir.

Sex bomb

La punctele publicitare, ecrane de televizor pe care Tom Jones se agită fără sonor. Recunosc video-clip-ul *Sex Bomb* şi trec mai departe, am senzaţia că temperatura sufocantă din aeroport ar mai creşte cu cîteva grade dacă aş urmări cu atenţie mişcările săltăreţe de pe ecran. Mă îndrept spre *Gate 29*, unde trebuie să ne îmbarcăm pentru Bucureşti. Cum e încă devreme, am timp să-mi studiez vecinii. Remarc din prima clipă că locul pungilor de plastic *Aldi* – numele unor magazine germane ieftine – ale pasagerilor de acum trei ani, a fost luat de lap-top-uri deschise, peste care se apleacă feţe preocupate, cufundate în lumea virtuală. La brîul feţelor – nelipsitul celular. În stînga mea – un ciorchine de 5–6 sex-bombe, producţie autohtonă; aveam să le întîlnesc copiile în zilele următoare, peste tot, pe bulevardele bucureştene. Fete frumoase, bine făcute, îmbrăcate după ultima modă şi fardate strident, cu exces de zel: buze vineţii, pleoape albăstrii, sprîncene creionate, unghii verzi, pe decolteu *sclipici* încleiat de transpiraţie. Le ascult cu atenţie pălăvrăgeala:

– Unde ai pus, tu, Riebusu meu?

– Am nişte călduri în mine, de înnebunesc!

– Ce frumos e, Doamne!

CefrumoseDoamne nu e altul decît Tom Jones, care continuă să se zbenguie mut pe ecran.

– Duhneşte a opium ăsta!

Ăsta *e un ursuleţ din pluş pe care îl ţine în braţe. Tresar. Opium?! Te pomeneşti că am nimerit lîngă nişte traficanţi de droguri. Ursuleţul, sigur! Am văzut eu în nu ştiu ce film cum din burta spintecată a unui usruleţ din ăsta au scos o pungă de plastic plină cu un praf alb. Nu mai am timp să derulez scena pînă la capăt, pentru că* ***duhoarea*** *ajunge pînă la mine. Aha, e* ***Opium****, parfumul!*

– Tiii, mi-am prins buca-n bancă, poate rămîn cu o vînătaie de mă întreabă al meu că cică care-i ăla de mi-a pus ştampilă.

– Lasă-l mă, că-i dulce.

– E, de ce să mint? da' mie tot ăsta îmi place mai mult. Doamnecefrumose!

În acest moment, Doamnecefrumose aterizează în stînga ecranului, după o cutezătoare săritură nord-est.

– Uite, mă! 12:50 îmbarcarea, ce dracu?

– Tu eşti bolnavă, mă? N-am zis eu tot aia, ce dracu?

Da, e 12:50, trebuie să urcăm în avion. VISZONTLÁTÁSRA, Budapest!

Umor lexical

La prima vedere, noul aeroport Otopeni nu se deosebeşte cu nimic de alte aeroporturi internaţionale. Dacă n-aş şti unde mă aflu, mi-ar fi greu să ghicesc ţara în care am ajuns. Deşi, cînd călătoresc, mă simt întotdeauna parcă împinsă de un morb al grabei, dornică să observ, să înregistrez cît mai mult, în cît mai scurt timp, de data aceasta îmi încetinesc paşii şi-mi pun radarul în mişcare: mă uit în dreapta, în stînga, înainte, înapoi. Pe pereţi – afişe uriaşe, viu colorate, toate în englezeşte. Reclame pentru puzderie de produse occidentale, numere de telefon, de fax, adrese-Internet pentru hoteluri...

Am nevoie de viză. Nu mai trebuie să stau la coadă, ca acum trei ani; totul decurge mult mai simplu, mai repede. Am de ales între doi funcţionari, mă hotărăsc repede, el pare a fi mai hîtru, poate are chef de o vorbă-două. Îmi ia paşaportul, trebăluieşte nu ştiu ce, îmi pune ştampila. Alături, colega lui, o tînără zîmbitoare, expediază pe rînd clienţii în engleză, franceză, spaniolă, italiană, trecînd cu uşurinţă de la o limbă la alta. Simt cum glanda lingvistică mi se umflă prosteşte de mîndrie... Încep să-l atac pe omul meu:

*

– Domnule, frumos aeroportul ăsta nou!

– Da, doamnă, frumos.

– Dar cam cald.

– Cam. Asta e, ce să-i faci?

– Cum aşa? aeroport nou, modern, fără aer condiţionat?

– Păi, să vă explic cum stă chestia: ne dau aer, cu condiţia să murim mai întîi de căldură. De-aia se numeşte *aer condiţionat.*

La toalete, coadă. În faţă, două femei în halate albe oferă grijulii hîrtie igienică:

– Ia, mamă, că o să ai nevoie.

Coada înaintează extrem de încet.

– Există o singură cabină pentru femei?

Unul din halate îmi explică:

– Da, doamnă, numai una, că acum ne demolăm. Da' să ştiţi că om avea noi destule cînd nu ne-om mai demola!

*

DUPĂ CÎTEVA ZILE

[*Pe stradă*]

– Scuzaţi, vă rog, ce se întîmplă cu Capşa? s-a închis? văd numai schele.

– Ştiu şi eu? am auzit că vor să facă o *halimentară.*

[*la (h)alimentară*]

– Unde e apa minerală?

– Păi unde să fie, doamnă? la băuturi! vedeţi lîngă raftul cu *vermuLt*, acolo... lîngă *masticLă*.

[*la cafenea, masa de alături*]

– Cum nu ştii, dom'le?

– Ei, uite că nu ştiu, am un *lipsus!*

[*la aceeaşi masă, ceva mai tîrziu*]

– Dă-l încolo de *aerogant!*

– Ce ziseşi? ce-i aia „aerogant“?

– Unul care-şi dă aere, ce să fie?

[*În Cişmigiu*]

– Bun ar fi acum un *şeDlong*, nu mai pot de spate!

[*la Hanul Manuc*]

– Unde pot găsi un pliant despre istoria hanului?

– Traversaţi curtea şi urcaţi *dreptele!*

– Poftim?

– Urcaţi, doamnă, dreptele, că e acolo cineva la intrare şi vă dă de toate!

Am redat cele de mai sus unui fost coleg, cu care m-am întîlnit întîmplător pe Magheru. Mi-a adăugat următoarele la colecţie:

– *stomaCologie*

– *spaRghete*

– *funeGru*

– *boliclinică*

Genuine Imitations şi Udătorul de Garduri

Îmi vine în minte umorul comercial al unui negustor arab de „antichităţi“, din Ierusalimul de est, care pusese la vedere, în vitrina ticsită de reproduceri lipsite de orice valoare, o plăcuţă de porţelan cu chenar albastru, emailat, pe care scrisese:

Genuine Imitations

(în mod paradoxal, micul magazin era în permanenţă plin de clienţi, atraşi probabil mai curînd de auto-ironia reclamei, decît de marfa în sine).

*

Am întîlnit la Bucureşti *imitaţii autentice*, dar de cu totul alt gen. Ele nu mai ţin de auto-ironie, ci de dorinţa de modernizare rapidă, aproape forţată, din păcate încă distonantă pe fundalul hîd al indolenţei, neglijenţei, lipsei de interes, prostului spirit de gospodărire, mitocăniei, murdăriei, diletantismului. Imitaţiile de modernizare, de civilizare, nu reuşesc deocamdată să fie mai mult decît patetice excese de zel, rezultatul fiind mai curînd o îmbinare a inutilului cu neplăcutul.

*

La primul supermarket în care intru, constat plăcut surprinsă că vînzătoarele de mezeluri poartă mănuşi transparente de plastic. Pînă aici, totul bine şi frumos, bravo. A urmat însă, imediat, *episodul cleştelui*, prima din manifestările ridicole de exces de zel, pe care aveam să le întîlnesc ulterior la mai tot pasul... Alături, la dulciuri, cer un carton cu fondante. Vînzătoarea, într-un halat alb, imaculat, îşi pune grijulie mănuşile. Aştept nerăbdătoare şi pofticioasă ca cele două mîini, astfel apărate de microbi, bacterii şi alte elemente duşmănoase, să înceapă depunerea fondantelor de toate culorile pe cartonaşul alb. Dar nu! Mănuşile, devenite din necesare – superflue, înhaţă mai întîi un cleşte metalic cu care încep să pescuiască fondantele aliniindu-le pe cartonaş ca pe nişte soldăţei sterilizaţi.

*

Mă întîlnesc cu A. în faţă la Sadoveanu. E cald, ne e sete, căutăm o cafenea unde să putem bea ceva rece şi să stăm de vorbă la umbră. O găsim, nu departe de librărie. Chelneriţa, o fată simpatică, frumuşică, fustă scurtă/neagră, bluză albă/apretată, e foarte atentă cu clienţii. O-bo-si-tor de atentă. Enervant de atentă. La fiecare circa 5 minute apare la masa noastră să ne schimbe scrumiera. Îl observ amuzată pe A. cum se încrîncenă pe minut ce trece, ţigările i se sting una după alta în apa din scrumierele mereu proaspete.

– De ce tot puneţi apă în scrumiere?

– Ca să nu ia vîntul scrumul!

(Vîntul?! bine ar fi.)

*

Cu S. mă întîlnesc vizavi de Eminescu (mă amuză să-mi dau întîlnire lîngă nume de clasici români, e un alint pe care mi-l ofer după repetitiva fîntînă din münchenezul Marienplatz). E-cald-ne-e-sete-căutăm-o-cafenea...

Intrăm într-un local americanizat, de genul lui McDonald's. Aer condiţionat, pereţi goi, plante din plastic, scaune şi mese metalice, curat. În contrast binevenit cu asfaltul prăfuit şi încins de afară, pardoselii i se asigură un grad constant de umiditate. Operaţiunea este executată cu sîrg de două femei în halate albastre care plimbă de colo-colo o cîrpă muiată în apă. Încep să cronometrez: la fiecare trei minute S. şi cu mine ne ridicăm docili picioarele, pentru a nu întrerupe traiectoria cîrpelor soioase strecurate insistent sub masa noastră.

– De ce naiba nu aşteaptă să plecăm, ca să şteargă pardoseala de sub noi?

– Cum de ce? Exces de zel!

*

În baruri, cafenele, ospătării... clienţii pot sporovăi pe fond muzical. Numai că... nu prea pot, mai precis – nu se pot auzi unii pe alţii. Muzica sfidează orice grade de comparaţie, fiind pusă la maximum, la foarte maximum, la mai mult de foarte maximum, la-cum-nu-se-poate-de-mai-foarte-maximum, başii îţi străpung asurzitor timpanele, conversaţiile se transformă în întrebări răcnite cu maximum de exces de zel: POFTIM? CE-AI SPUS? CEEE? CINEEE?

*

În faţa mea, pe Calea Victoriei, două tinere cochete, bluziţe şi pantaloni ultima modă, sandale italieneşti, ultimul răcnet. Pe tocurile înalte văd eticheta cu mărimea – una poartă 36, cealaltă 37 – iar pe talpă zăresc nedezlipit preţul: 900.000 şi 750.000.

*

Vizavi de Teatrul de Revistă C. TĂNASE zăresc o statuie scundă. Un bust. Este al lui Mustafa Kemal Atatürk. Dedesubt – sobru gravată, inscripţia: *Întemeietorul Republicii Turcia.*

Hmm... sobru, dacă mai jos un drăcuşor numit *exces de zel* nu ar fi adăugat: *Ţară prietenă.*

*

Un interviu televizat. Intervievatoarea, cu faţa la telespectatori, zîmbeşte lat – un zîmbet îngheţat de stewardessă – în mînă are o fiţuică pe care o consultă des şi nervos încă înainte de a formula prima întrebare. Intervievatul poate fi oricine, telespectatorii nu-i văd decît ceafa. În doar cîteva secunde, tînăra speranţă a televiziunii româneşti, şcolită probabil în spiritul imitaţiei de politeţe pe micul ecran, reuşeşte performanţa de a încălca toate regulile elementare de deschidere a unui interviu:

– Stimate... ă... domnule... *privire disperată spre fiţuică*... aş vrea să vă rog... ă... să vorbim astăzi... ă... dacă s-ar putea... despre... ă... *altă privire disperată*

spre acelaşi obiectiv... hă-hă... vă spun imediat... fiţi amabil, scuzaţi-mă, vă rog, o secundă...

N-am mai aflat ce a vrut să-l întrebe, am trecut iute pe alt canal.

*

M-am lovit şi de alte genuri de excese: de orgoliu, de cinism, de mîntuială, de snobism...

... în ultima zi, cea a plecării, şoferul de taxi m-a dus la Otopeni trecînd pe lîngă Pădurea Băneasa.

– Vedeţi vilele astea, doamnă? Aoleu, cît or mai fi furat şi îmbuibaţii ăştia!

Cîteva minute de tăcere...

– Îl vedeţi pe ăla care stropeşte gardul cu furtunul?

– Da, ce-i cu el?

– Ăsta e Udător de Garduri, doamnă, aşa se numeşte meseria asta nouă. Snobii ăştia de mafioţi ai dracu' îi plătesc salar lunar, numai să le ude cît e ziua de lungă zidurile şi gardul, să vadă toată lumea că ei au răcoare cînd noi, ăilalţi, crăpăm de căldură!

Coşmarul urşilor ucigători

Ce sînt titlurile jurnalistice? Concluzii? aluzii? etichete? semnale de alarmă? capcane? momeli? toate acestea şi încă multe altele? Fapt e că partea poate cea mai dificilă, dar şi cea mai amuzantă a meseriei de jurnalist în presa scrisă, o constituie găsirea titlului potrivit, care să concentreze în mod atrăgător şi cît mai concis, cît mai multe faţete ale temei abordate. Importanţa şi meritul titlurilor ziaristice au fost demult recunoscute – marile ziare europene, americane şi nu numai, angajează oameni versaţi în alegerea celor mai adecvate titluri... Răsfoiesc zilnic presa germană, britanică, italiană etc. şi rar mi se întîmplă să nu găsesc titluri care incită la lectură: titluri bazate pe jocuri de cuvinte, titluri care parafrazează expresii celebre, titluri care folosesc rime, jocuri de litere, titluri evazive, derutante, titluri şocante... Îmi doream însă o raită prin ziarele româneşti... nu, nu sterilele, inodorele ediţii electronice, ci cele care miros încă a tipar proaspăt.

În plin Bucureşti m-am oprit la un chioşc de ziare oarecare şi l-am întrebat pe vînzătorul care picotea apatic, toropit de căldură, dacă îmi dă voie să-mi notez cîteva titluri. Mi-a dat:

– „Covrigi cu Ziare, cea mai Ieftină Mîncare!“ *(Valea Prahovei)*

– „Morţi la o Distilerie Clandestină“ *(Oglinda)*

– „Tricolorul Nostru... cel mai Sexy Tricolor!“ *(Libertatea)*

– „Italienii Exersează în Draci Loviturile de Pedeapsă!“ *(Prosport)*
– „Fecioară în Noaptea Nunţii?“ *(Acasă)*
– „Cozma către Procurorul care îl Anchetează: Îţi Tai Gîtul!“ *(Naţional)*
– „de ce bea soţul meu cînd eu... / Sînt Genul de Femeie Doamnă în Societate, Gospodină în Casă şi Curvă / în Pat.“ *(Naţional)*
– „Venim Noi la Putere şi poate vă Dăm Afară!“ *(Cotidianul)*
– „Îngrijeşte-te! Fii Rumenă ca o Cireaşă!“ *(Lumea Femeilor)*
– „Coşmarul Urşilor Ucigători Îngrozeşte România!“ *(Dracula)*

Votaţi-mă în tur!

Calambururi, afişe, lozinci electorale ca cea de mai sus... E în toi campania pentru alegerea primarului capitalei, în cel de al doilea tur de scrutin... Mie, însă, altceva îmi atrage atenţia: nume de firme, de magazine, afişe, indicatoare, strigături stradale.

*

M. mă duce să-mi arate cartierul Vatra Luminoasă. Străduţe liniştite, case ce emană o tihnă provincială, grădini îngrijite, umbrare din boltă de viţă, cîinii vagabonzi sînt mai puţini şi parcă mai blazaţi decît în alte cartiere. Pe strada C-tin Tănase, de după colţ, apare prima căruţă cu roţi de cauciuc. Strigătele ţiganilor sparg somnolenţa cartierului:

– Pămînt de flooooooooori!
– A-raaam'! Cazane de a-raaam'!
– Mă-tu-raaaaa!
– Sticli goali cumpeeeeeer!
– Haine ve-kiii cum-peeeeer!
– Fiare vechi luăăăăăăm!
– Floare de teeeeee'! Floaredeteeeeee'!

*

La intrarea pe Lipscani mă întîmpină o voce pătrunzătoare, de femeie:

– Avem pateuri calde, poftiţi la pateuri calde, cine mai doreşte pateuri cal-deeeee! Avempateuricalde! Poftiţilapateuricaldeee!

La doar cîţiva metri de pateuri, un vînzător de sutiene îşi răcneşte propria reclamă:

– Cine cumpără la mi-neee! toată vara-i merge bi-neee!

Şi zîmbeşte făcîndu-mi cu ochiul. Mă hotărăsc să răspund provocării:

– Aveţi şi sutiene cu trei cupe?

– Cum trei cupe?

– Păi... ştiţi... trei în loc de două..

– Adică... TREI... ă... în loc de DOUĂ?

– Exact.

– Hmm... să ştiţi că n-am mai avut asemenea comandă.

Se uită lung la mine, mă măsoară de sus pînă jos, mai ales sus. O secundă-două pare să stea pe gînduri... schimbă fîstîcit vorba:

– Doamnă, io vă zic un lucru: dacă Băsescu vine mîine şi-mi spune *Gata-vă-demolăm*, eu mă las. Şi ştiţi de ce? finkă-mi place ordinea şi disciplina! Înţelegeţi, doamnă? Ordinea şi disciplina! d'aia am votat io cu Băsescu... da' să ştiţi că n-am mai avut asemenea comandă.

Mă îndepărtez, ridicînd trei degete.

– Trei, doamnă, s-a făcut! Cinecumpărălamineeee-toatăvaraimergebineeee!

*

Firme văzute pe Lipscani

Club Café Jos Pălăria
Ţesături Curcubeul

Grota Zarafi
Red Shoe

Căprioara

Jaluzele

(în vitrină sînt expuse haine bărbăteşti, magazinul nu mai vinde demult ce promite numele, dar de ce să i-l schimbe dacă tot e frumos pictat?)

Pe o străduţă alăturată

Magazin de bijuterii, lustruit, ochios, sclipitor. Cu litere mari, aurii:

Silver LUX Gold

Pietre naturale producţie proprie

*

În faţa unor magazine am fotografiat stative publicitare:

pe Calea Victoriei

BIJUTERII

Verighete pt. tinerii
Căsătoriţi în urgenţă

pe Magheru

TOCILĂRIE
ascuţim
orice fel de
obiect tăios

În faţa unei hîrtoape uriaşe, un indicator. Cu litere de-o şchioapă stă scris:

TRECERE DE PIETONI

iar dedesubt, cu litere minuscule, un adaos proaspăt, greu de citit de la o distanţă mai mare de 2–3 centimetri:

desfiinţată

În pomii din faţa blocurilor stau agăţate „firme“ (plăcuţe din lemn sau carton, cu săgeata spre intrarea blocului):

AVOCAT
CABINET DENTAR

În taxi

Fumatul este permis
o zi da, una nu.

ASTĂZI NU!

*

La o tarabă cu cărţi de pe Magheru, A. îmi atrage atenţia:
– Uite-aici!
Două cărţi alăturate. Titlurile – plasate de ironia soartei unul în continuarea celuilalt: *Cel Mai Iubit Dintre Pământeni – Adolf Hitler*.

*

În vitrina unei farmacii

Cu Dezym Digeri Uşor
Un Prînz Uluitor!

Alături

Cumpărînd
un NOKIA 5110
primiţi gratuit
O FAŢĂ DE SCHIMB

Să închidem cercul, revenind la campania electorală. Pe unul din bulevarde, la un stop, un afiş electoral alb-negru:

AJUNGE!
... cu sărăcia
AJUNGE!
... cu mizeria

AJUNGE!

... cu minciuna
AJUNGE!
alegeţi candidaţii
PARTIDULUI ROMÂNIA MARE

Afişul stă lipit într-o rînă pe un coş de gunoi agăţat de un stîlp.
E slinos şi duhneşte pestilenţial.

Trei miliţieni şi-o pizdulice

Nu am nevoie de nimic. Intru în *Alimentară* mînată de o veche dorinţă, aceea de a citi etichete româneşti. Mă opresc la conserve. Dormitează pe rafturi fără să-şi bănuiască forţa cu care reuşesc să mă catapulteze înapoi: în bucătăria de vară din ograda bunicii, unde se pregăteau pentru iarnă bulionul, zacusca, povidla. În vacanţele de vară de la Piatra Neamţ, unde Tante Anuţa – frumoasă, parfumată – punea cu gesturi elegante fustiţe de celofan pe borcanele cu dulceaţă de trandafiri, vişine, cireşe amare şi şerbetul de zmeură, caise, lămîie. La Lacu Roşu, unde Moş Dumitru îmi făcea ghiveci călugăresc şi îmi spunea poveşti de groază cu vîrcolaci. În satul de la poalele Ceahlăului, unde ţăranii la care înnoptam înainte de a urca pe munte ne îmbiau cu iaurt în ulcele de lut, tocăniţă de hribi şi ciorbe cu zăr şi zarzavat pe care îl culegeam noi, copiii, din stratul de lîngă fîntînă. În cămara mamei, unde nu aveam voie să intrăm decît supravegheaţi după ce dădusem iama prin borcanele cu murături în saramură... de era să secăm însetaţi Bistriţa.

Încep să notez, sper că nu mă vede nimeni, sînt în mod sigur o apariţie ciudată; cu carneţelul de notiţe în mînă, îmi bănuiesc zîmbetul muiat de amintiri şi ochii umeziţi prosteşte în faţa unor cutii de tablă:

zacuscă cu ciuperci de pădure

salată de hribi
salată de iuţari
ghebe în saramură
zarzavat pentru ciorbe (produs natural)
salată oltenească
vinete în bulion
mîncărică de varză din grădina bulgarului
Borş Magic Knorr
fasole bătută instant
conţine: fasole. Se va obţine un produs deosebit de gustos, în timpul cel mai scurt. Nu uitaţi: „Timpul înseamnă bani!“
ciorbă de burtă instant
Mod de preparare: 1. puneţi conţinutul într-un litru de apă 2. aştepLaţi să fiarbă.

*

La raionul de brînzeturi şi mezeluri nu mai notez, sînt prea mulţi oameni, poate mai cred că am venit să fac inventar. Încerc să reţin numele produselor recitîndu-le în gînd, ritmic, ca pe o poezie:

pastramă şi burduf de oaie
un ghiudem, cîrnaţii Plai

jambon Slănic, ciolan presat
piept de porc, e afumat.
Uite-un muşchi, e ţigănesc.
Încă unul, mulţumesc.
Parizer, tobă, telemea
unde-i copilăria mea?

O bătrînă scundă, adusă din spate, îngrijită, părul prea negru, prost vopsit, rochie de stambă albastră cu floricele galbene, guleraş alb, de dantelă veche. Se uită în galantarul cu mezeluri, o aud cum geme:

– Vaaai, Doamne! Vaaai, Doamne!

Eu:

– S-a întîmplat ceva? Nu vă simţiţi bine?

Mă priveşte parcă fără să mă vadă şi continuă:

– Alea bune sînt peste suta de mii suta, Doamne iartă-mă! *îşi face cruce.* Dar trebuie să iau ceva, ştiţi, doamnă... *mă priveşte acum cu atenţie, de parcă ar vrea să se asigure că îmi poate încredinţa o mărturisire importantă...* ***trebuie*** să iau ceva, că-mi vine mîine femeia la curăţat covoare şi trebuie să-i dau ceva, nu se poate, nu?

– Nu, nu se poate.

– Altădată, ehei, mi le curăţam singură. Dar acum? cine mai poate? că m-am cocoşat rău de tot. Acuma... dacă ai un salar de 4 milioane... pe puţin, doamnă!... mai treacă-meargă, mai poţi să-ţi cumperi şi pastramă de pui, of, că tare-i bună, e delicată, ştiţi? Măcar de-ar fi şi preţurile tot aşa. Of...

Vînzătoarea e prea fardată, rujul străluceşte strident pe buzele în aspic. Nerăbdătoare, o ia din scurt pe bătrînică:

– Ei, hai odată, ce tot staţi? Luaţi sau nu luaţi?
– Păi, să iau, ce să fac? Trebuie să-i dau ceva, o gustare, acolo, nu se poate, nu?

*

A. îşi respectă promisiunea cu o ciorbă de burtă bu-u-nă şi mă duce la restaurantul *Nicoreşti.* Curat, răcoros, mese frumos aşternute, perdele albe, din voal, stilul nostalgic. Soseşte lista de bucate. Primele pagini sînt scrise de mînă:

Mîncare ca la Mama Acasă. *Specialitatea Zilei*
ciorbă de lobodă *momiţe de vacă*
ciorbă de burtă *guşă de şalău*
ficăţei de pui sote *şorici de curcan*
bulz ciobănesc *lapţi de crap*
ficat de gîscă neÂngrăşată *fudulii la grătar*
urzici cu mămăligă *sarmale „Nicoreşti“*
mixed grill (!) *de organe*
scăricică cu varză
pui de baltă cu lămîie
Hot-dog bănăţean
pastramă de...

Înlemnesc. Nu-mi vine a crede. Izbucnesc în rîs. Iar înlemnesc.
A.:
– Adică?!

– Uite, uite aici ce scrie... pastramă de... mă îneacă rîsul. Pastramă de... pastramă de pizdulice!

– N-o fi pitulice?

– Nu, scrie clar!

Mă hotărăsc să-l chem pe chelner, să lămurim problema. Între timp observ că la una din mese, în diagonală, s-au aşezat trei poliţişti în uniforme de vară; arată ca uniformele de miliţieni, pe care le ştiam eu. Chelnerul, un tînăr politicos, timid, se apropie de masa noastră.

– Spuneţi-mi – şi îmi îmbrac vocea de microfon, pronunţînd clar, tare, fiecare consoană, fiecare vocală, să nu le scape nimic miliţienilor – ce este pastrama de pizdu-li-ce? Nu e cumva pitulice?

– Nu, doamnă, e... hmm... e aşa cum spuneţi.

– Da? şi ce anume e? cum se prepară pastrama de pizdulice?

Unuia din miliţieni i s-a oprit lingura în drum spre gură, pe ceilalţi doi nu-i văd bine, stau cu spatele la mine într-o poziţie devenită subit oarecum încremenită.

– Nu ştiu.

Zîmbeşte, se străduieşte din greu să-şi înăbuşe un hohot de rîs.

– Puteţi să-l întrebaţi pe bucătar ce e şi cum se prepară?

– Păi, să-l întreb.

Se întoarce după cîteva minute.

– Ei, ce este pastrama de pizdulice?

Miliţianul cu lingura îşi suflă emoţionat nasul, unul din colegii lui strănută în mod nefiresc, al treilea îşi freacă nervos spinarea de spătarul scaunului, apoi se întoarce spre mine, aruncîndu-mi o privire de parcă tocmai ar fi aflat că a fost înaintat în grad.

– Nu ştiu, doamnă, zice că e secret culinar.
– Bine, bine, dar pizdulicea asta... cum trebuie să fie?
– Nu ştiu, doamnă, cică e de porc!

Problema fiind oarecum lămurită, îmi continui lectura listei de bucate, de data aceasta pe paginile bătute la maşină, unde apare şi traducerea în „englezeşte“.

pui de baltă cu lămîie – *pool chicken with lemon*
ChateaubrianT – *ChateaubrianD*
purcel la tavă – *sucking pig on the tray*
şniţel de vacă pane – *pane cow meat schnitzel*

şi... *last but not least*:

creier măcelăresc – *brains of the butcher.*

Rîsu' – plînsu'

„*Buna theara, thtimathi telethpectatori!*“

Frumuşică, zîmbitoare, uşor peltică. E crainica de la televiziune, care deschide astfel programul de seară... Nu mă pot hotărî la ce să mă uit, aş vrea să văd totul, deodată. După ani de zile la un microfon invizibil ascultătorilor, străbat lacomă canalele televiziunii, împinsă de curiozitatea pentru limba română *văzută*...

*

... nu-i pot reda în scris tonalitatea, un amestec sonor de limbă de lemn şi limbă de baltă. Am reţinut însă cîteva din multele cuvinte şi expresii înfipte precum căpuşele în vocabularul micului ecran:

deci-deci-deci-deci-deci-deci-deci
totuşi
şi-au adus aportul
mi-ar place
enorm de puţin
haideţi să
efectuează o vizită

să implementăm
se deplasează

(nimeni nu se mai duce, nimeni nu mai vine, toată lumea se... deplasează).

Am aflat cu stupoare că în România s-a desfiinţat funcţia de *director de întreprindere*. Gata, nu mai sînt directori, au dispărut. Ura! Da, dar le-au luat locul *managerii*:

– Urmează un interviu cu domnul X, managerul fabricii de...

– Domnule Y, ce ne puteţi spune în calitate de manager al atelierului...?

Pe lîngă manageri se înghesuie o nouă specie din ce în ce mai numeroasă, cea a *analiştilor politici*. Sînt solicitaţi să-şi dea cu părerea despre multiplele evoluţii socio-agro-culturalo-politice, locale şi globale:

– În studio se află analistul politic X. Ce ne puteţi spune despre...?

– Domnule Y, sînteţi analist politic, deci care e părerea dumneavoastră despre...?

– Deci în emisiunea de mîine vom avea ca invitaţi 5–6–10 analişti politici...

*

Schimb canalul, se apropie telejurnalul de seară. Andreea Esca îmi este recomandată ca fiind *starul* televiziunii româneşti. Diva micului ecran vorbeşte cu gura abia întredeschisă, mitraliază cuvintele şi taie frazele sorbind zgomotos aerul:

– În aceste ultime momente ale campaniei electorale FRRRP candidaţii partidelor au făcut declaraţii ziariştilor FRRRP înainte de a fi fost FRRRP...

Se trece la ştiri internaţionale. Imagini: accident feroviar, inundaţii, huligani dezlănţuiţi, morţi, răniţi. Vocea comentatorului e cocoţată pe baricadă, tonul e înălţător, pătruns de patos, pe alocuri jucăuş.

*

Bîlbele sînt la loc de frunte. Cînd ţin de neatenţie, de trac, pot fi nostime. Se transformă însă în gafe cînd se datorează lipsei evidente a post-procesării: înregistrări necosmetizate – prea mulţi *ă*, invazie de *deci*, zgomote accidentale – digresiuni, repetiţii neeliminate. Pe plan sonor, pe sub unele interviuri se plasează muzica. Prea puternică. Distrage atenţia, înăbuşă cuvintele.

Este pe alocuri ignorat principiul aşa-numitei *sărituri peste axă*, simplu de altfel: cînd intervievatorul priveşte spre sînga, intervievatul trebuie să privească spre dreapta, telespectatorul avînd astfel senzaţia de comunicare directă, de *racord cinematografic*, prin încrucişarea privirilor celor doi.

N-o are.

Întrebările puse intervievaţilor sînt un poem în sine. Multe fac parte din categoria *întrebări închise* la care se poate răspunde laconic numai cu *da* sau cu *nu*. În loc să fie clare şi scurte, multe sînt întortocheate. Am auzit şi întrebări citite mecanic, fără vreo legătură cu ce se discutase anterior.

Microfoanele. La interviurile pentru ştiri, microfonul cu sigla postului apare în întregime. Pînă aici, totul bine şi frumos. Mai puţin bine şi frumos e cînd apare în prim plan, uneori înfipt în echilibru precar pe un stativ aşezat pe *masa rotundă* a discuţiilor, în locul discretelor microfoane-lavalieră.

Nemţii şi Spectrul Sensurilor

Talk-show-ul de personalitate e poate unul din cele mai populare produse de export americane – dublurile lui Jay Leno au apărut în multe ţări. Şi în România. În persoana

lui Florin Călinescu. Prin definiţie, o astfel de emisiune are unul sau doi invitaţi, scopul ei fiind acela de a contura o anume personalitate. În seara în care am urmărit eu emisiunea, Horia Patapievici a fost personalitatea invitată, dar nu şi... conturată. Pentru că lui Florin Călinescu îi place să vorbească. Şi să se audă. Şi-să-vorbească-şi-să-se-audă.

P(atapievici):

– Desigur că, analizînd întregul spectru al sensurilor atît de evidente în ultimă inst...

C(ălinescu):

– Dom'le, n-o să mă credeţi, să vă spun una tare! Cînd am fost în Germania, am văzut eu cum lucrează instalatorii acolo. Veniseră, dom'le, băieţii, să repare nu ştiu ce la baie şi... să te cruceşti, nu alta!

P *cu privirile aflate în plin proces de răvăşire, încearcă timid să deschidă gura*:

– Se impune, însă, aprofundarea aspectului tranzitoriu de adaptare inciden...

C *din ce în ce mai mulţumit de sine, vorbeşte mai departe, fără să-l audă*:

– Dom'le, m-am stricat de rîs, auzi ce-s în stare să facă nemţii. Vine pauza de prînz. Nemţii – nemţi. Fix la ora cutare, în mijlocul băii, direct pe pardoseală... ei... ce credeţi c-au pus?

P *nu mai crede nimic, se străduieşte să-şi păstreze calmul*:

– Păi... ştiu şi eu? *zîmbeşte dureros.*

C *perspicace, prinde din zbor o şansă unică*:

– Ha! Păi tocmai asta e, că nu ştiţi, să vă spun eu!

Şi spune... şi spune... şi to-oot spune.

Moldova face plajă

Buletinul meteorologic mă fascinează, e plin de surprize. Aflu că Maramureşul a plecat spre Bulgaria, că Moldova s-a dus puţin pe litoral. Comicele noutăţi geografice se datorează lipsei de sincronizare între gesturile largi, oarbe, ale prezentatorului, şi fundalul aşa-numitului *blue box* cu harta României şi temperaturile probabile pe care el, bietul prezentator, nu are cum să le vadă. Spre deosebire de tehnica modernă, digitală, *blue box*-ul are dezavantajul că poat fi „lipit“ aiurea după înregistrarea propriu-zisă. E suficient să fie împins doar cu cîţiva centimetri mai la dreapta, la stînga, mai sus sau mai jos, pentru ca braţul prezentatorului, care arată semeţ spre Moldova, să aterizeze pe litoral.

Bunica şi Jack Spintecătorul

Două mîini neapetisante, ofilite şi cu unghii vineţii, frămîntă o cocă. Posesoarea vineţiilor este o fostă actriţă, protagonista unei emisiuni culinare sponsorizată de *Uleiul Bunica*, cel mai sănătos, mai galben, mai uleios, mai hrănitor şi mai economic ulei de gătit. Bunica se adresează publicului telespectator ca unui nepoţel:

– Astăzi... îţi voi arăta un secret. Un secret care îşi va face viaţa frumoasă şi munca uşoară în bucătărie!

Nepoţelul e numai ochi şi urechi... Bunicuţa înşfacă un cuţit cu care s-ar fi mîndrit şi Jack Spintecătorul şi începe să demonstreze cum se taie roşiile în mod artistic, economic, hrănitor etc. Din păcate, din grabă, de emoţie şi din alte motive neclare, nu

obţine rezultatul scontat: roşiile sînt mai mult strivite decît tăiate, sucul li se prelinge pe fundul de lemn precum sîngele victimelor lui Jack pe duşumele. Nevoia imperioasă de a-şi spăla urgent mîinile de orice urmă asasină, o determină pe Bunica să devină brusc zglobie: aleargă ca disperata prin bucătărie, de la masa de lucru la chiuveta plasată anapoda în partea opusă a studioului şi înapoi, la locul crimei.

– Astăzi... mai am un secret pentru tine. Poţi prepara ceva bun, gustos, hrănitor, economic, numai cu ce ai în cămară! Ei, ce zici? nu-i aşa că vrei să afli secretul?

Încă timorat de cuţitul lui Jack şi cu puterea de rezistenţă drastic redusă, Nepoţelul se supune, bîiguind în gînd un *Da, vreau să-l...* Nu apucă să-şi ducă gîndul pînă la capăt, căci Bunicuţa, anticipîndu-i aprobarea tacită, începe să-i înşire înduioşată bunătăţile care aşteaptă cuminţi în toa-ate cămările româneşti: ciupercuţe, icre, aluaturi fine, măslinuţe, brînzici, mirodenii exotice, licori meridionale, cărniţe fragede şi, bineînţeles, *Uleiul Bunica*.

În orele dimineţii cînd, din păcate, vizionarea este redusă, se transmite o altă emisiune culinară, realizată de Radu Anton Roman. Ştie să gătească, ştie să vorbească, îi place să mănînce, e hîtru, îmbină abilele demonstraţii culinare cu interesante mini-reportaje despre tradiţii şi obiceiuri regionale...

*

S-a făcut tîrziu. Închid televizorul şi mă duc la culcare. Adorm greu, mă ţin trează lătratul cîinilor vagabonzi şi senzaţia apăsătoare de *rîsu'-plînsu'*.

TOCHITURĂ MOLDOVENEASCĂ

Reportaj din Chişinău

Tot apăsînd pe butoane în căutarea unui buletin de ştiri, m-am oprit la butonul televiziunii turceşti, atrasă de săltăreţul final *ho-op-şa-hop-şa-şa* al strigăturilor româneşti. Ii înflorate, iţari, opincuţe... un ansamblu de dansuri populare din Chişinău. Nu înţeleg nimic din ce spune reporterul turc, cu excepţia unor cuvinte intrate în vocabularul românesc: bairam, calabalîc, başca... Renunţ iute la buletinul de ştiri, decid să mă alătur camerei de luat vederi... am senzaţia că mă plimb în România, în Moldova... imaginile se succed precum amintirile pe care în ultima vreme le rechem din ce în ce mai des, pe măsură ce copilăria se îndepărtează din ce în ce mai mult...

Un ştrand public. Doi tineri lungiţi pe prosoape se ţin de mînă, cu ochii închişi [*îmi puneam frunze pe pleoape*]. Copii arşi de soare aleargă spre apă sărind cu grijă peste pietroaie [*întotdeauna mă răneam*]. Costume de baie demodate. Chiar aşa, în fuga aparatului de filmat, îmi dau seama că multe din ele sînt „producţie proprie“ [*ce mă mai mîndream cu costumul de baie pe care reuşisem să mi-l croşetez singură.*] Sub o umbrelă în dungi alb-albastre o familie mănîncă pepene roşu [*tata alunga cu înjurături în idiş – să nu înţelegem noi, copiii-muştele care invadau hrăpăreţe cojile verzi*].

Un parc îngrijit. Ronduri cu flori, pomi umbroşi, alei asfaltate. Pe o bancă, un bărbat în vîrstă citeşte ziarul. De umăr îi atîrnă aparatul de fotografiat. [*În fiecare*

seară, înainte de culcare, arunc o privire fotografiei de pe noptieră: la umbra salciei cunoscută ca fiind cel mai „fotogenic“ fundal din parc, am fost imortalizaţi de domnul Goldberg, cel mai „artistic“ fotograf al urbei: tata – ca întotdeauna, zîmbind – în costum de culoare deschisă şi cămaşă albă. Mama – încă de o frumuseţe exotică – în rochie de mătase vişinie cu buline albe. În faţa lor – fratele meu în pantaloni scurţi şi tunică, lipit de mama, zîmbeşte încurcat – nici pînă azi nu-i place să fie fotografiat. Alături eu, cu un cap mai scundă, într-o rochiţă din aceeaşi mătase vişinie, codiţe, şosete albe, strîns lipită de tata.]

– Cam ci produsi aveţi?

– Păi ci videţi. Avem mieri di toati felurili: di păduri, di salcîm, di flori di cîmp.

– Şi... ia ziceţi... cum îs preţurili? ieftini?

– Acesti preţuri sînt accesibili pentru cetăţenii republicii noastri!

Doar atît am prins din dialogul dintre traducătorul moldovean al reporterului turc şi vînzătorul de miere din hala unei pieţe probabil centrale. Vecina lui, în halat alb, pe cap coroniţă dantelată, vinde brînză. Îi întinde apatică reporterului o mostră pe vîrf de cuţit, reporterul plescăie aprobator în microfon. În mare viteză, aparatul de filmat trece în revistă cîteva vitrine: conserve, borcane: *Sos de roşii ţărănesc*, *Pastă de prune*. Torturi în culori stridente, împopoţonate cu prea multă frişcă [*arată ca vilele arăbeşti pe care le-am văzut la Yericho: turnuleţe, balconaşe, filigrane, culori bestiale, doar că nu aveau înfiptă nici o vişină pe acoperiş*].

Pe o tavă – *Baclava Nistru, 4,9 lei*. Între o găleată albastră de plastic plină ochi cu căpşuni şi un sac cu cireşe albe, s-au rătăcit din motive neclare cîteva produse cosmetice. Reuşesc să citesc doar o etichetă: *Cremă Alunel*.

După un magazin de mobile, candelabre şi covoare turceşti, pătrundem brusc într-o

sală de concerte. Pe scenă, în costume populare, vreo 4–5 lăutari freacă arcuşurile de mama focului. Solista, o Marie Lătăreţu autohtonă, zice cum că: *Tiri-rli-rli-rli-li-liiiii – ducă-se pi pus-tiiiii!*. Nu mai aflăm pe cine şi de ce e atît de supărată, pentru că tocmai apare în prim plan directorul unei vinoteci care explică, arătînd spre un raft cu sticle prăfuite: „Acesti valoroasi iegzemplari au fost capturati di Armata Roşie“. În dreptul sticlelor, pe tăbliţe metalice, sînt gravate anul (nu-l pot distinge) şi ţara: Franţa, Germania. „Dar cel mai valoros iegzemplar cu cari sî mîndreşti vinoteca noastrî iesti un vin evreiesc, produs la Ierusalim în 1902.“ Pe tăbliţa stă scris: *Vin evreiesc de Paşti*.

Părăsim Chişinăul, ne aflăm pe un drum de ţară. Case cu cerdac din lemn, obloane verzi, muşcate [*în nopţile de vară ne lăsa bunica să dormim pe cerdac, ascultam cum se stingeau zgomotele satului, adormeam încercînd să numărăm stelele*]. O bătrînă cu fustă înfoiată şi basma neagră pe cap mînă un cîrd de gîşte. Un car cu boi încărcat cu fîn se lasă depăşit de o căruţă cu roţi de maşină. Cîţiva ţînci numai în chiloţi au rămas pironiţi de uimire în poarta unei case şi privesc cu gura căscată spre mine... ă... spre cel care îi filmează. Un bătrîn apărut de nicăieri îşi tîrăşte paşii spre fîntîna din curtea casei. Dispare la fel de repede, dar nu înainte de a-l vedea cum, cu mişcări bine calculate, lasă să alunece în hăul fîntînii găleata de lemn legată cu lanţ [*cana de tablă de la fîntîna bunicii, din care beam apa cu cel mai minunat gust, cel al vacanţelor unei copilării fericite*].

Reţin doar „Chişinău... Moldova“. Deduc că reporterul televiziunii turceşti îşi ia rămas bun de la telespectatori, anunţîndu-i: „*Am transmis un reportaj din Chişinău, capitala Republicii Moldova*“.

München, 1999 (*text difuzat la* ***Europa Liberă***, *Praga*)

Călătorie prin Moldova

E vremea strîngerii recoltelor. Pe drumuri de ţară – căruţe încărcate, ţărani cu feţele arse de soare, în depărtare dealurile se lăfăie în tihna ruginie a apusului de soare. O imagine idilică ce reuşeşte, la prima vedere, să nu trădeze faptul că Republica Moldova este astăzi cea mai săracă ţară din Europa. Că venitul mediu nu este mai mare de 80 de mărci pe lună. Că muncitori angajaţi cu ziua trudesc pe ogoare pentru o sumă de mizerie, că ţărani disperaţi îşi vînd rinichii pentru cinci mii de dolari, că femei tinere pleacă în străinătate să se prostitueze, că un guvern corupt nu face nimic pentru a scoate ţara din mizerie. Acesta este mesajul filmului documentar ***Călătorie prin Moldova****, prezentat la televiziunea germană.*

Un orfelinat din estul Moldovei, ora prînzului. Circa o sută de copii şi nici o cameră de baie – chiuveta din sala de mese e singura sursă de apă curgătoare. Ca în fiecare zi, masa de prînz constă din supă şi pîine. *Carne, peşte, legume... de aşa ceva nu au parte copiii noştri*, se plînge bucătăreasa orfelinatului. Astăzi copiii par mai agitaţi, mai nerăbdători decît în alte zile. Trebuie să sosească bunul lor prieten, Alexis, din partea organizaţiei *Farmacişti Fără Frontiere*. *Autorităţile moldovene*, spune Alexis, *nu fac*

nimic pentru orfani, mentalitatea de pe vremea Uniunii Sovietice a rămas neschimbată: nu se risipesc banii pe cei mai slabi membri ai societăţii!

Echipa de filmare părăseşte orfelinatul, ne aflăm la Chişinău. Potrivit datelor statistice, Moldova a întrecut în sărăcie pînă şi Albania. La prima vedere, însă, centrul oraşului nu se deosebeşte cu nimic de cel al altor capitale din răsăritul Europei. Din centru ajungem în piaţă. Peste tot... găini. Toată lumea pare să se ocupe de crescutul găinilor. De nevoie. Nimeni nu-şi mai poate permite să cumpere carne, la cît costă un kil de carne, cine să cumpere? întreabă retoric o precupeaţă, adresîndu-se camerei de filmat.

Vocea comentatorului: *patru din fiecare cinci moldoveni trăiesc sub limita sărăciei.* În acest moment filmul se întrerupe pentru cîteva minute de reclame de un anacronism cinic: belşug, lux, parfum, bijuterii, limuzine...

E seară la Chişinău. În faţă la McDonald's o femeie, lîngă ea o găleată din plastic plină cu flori, aşteaptă clienţi romantici. Înghite în sec uitîndu-se la Big-Mac-uri şi Cheeseburgeri, costă o mică avere. Numai afaceriştii şi hoţii pot mînca la McDonald's. Şi copiii străzii, îi văd cum cotrobăiesc prin gunoaiele restaurantului.

Vocea comentatorului: *venit mediu – 80 de mărci pe lună; pensie – 20 de mărci.*

În ziua următoare oraşul e ca paralizat. *O firmă spaniolă ne-a întrerupt curentul*, explică un şofer de autobuz. Aflăm că autorităţile municipale iar n-au putut plăti firmei respective pentru electricitate. Proasta administrare şi corupţia lasă oamenii în întuneric... În momentul următor, echipa de filmare se află în sediul Partidului Creştin Democrat din opoziţie. Atmosferă încărcată. *După victoria electorală a comuniştilor situaţia din Republica Moldova se înrăutăţeşte cu rapiditate*, explică liderul creştin-democrat, Iurie Roşca. *E foarte simplu: Republica Moldova este controlată de*

mafii, de bandiţi care uneori se numesc guvern, alteori democraţi, alteori comunişti. Problema e că această clică influentă nu permite pentru nimic în lume activitatea firmelor străine în Moldova. Dacă situaţia economică a ţării s-ar îmbunătăţi, aceşti bandiţi n-ar mai avea de pe urma cui să profite. Moldova este o republică bananieră tipică, conchide Iurie Roşca. Şi periculoasă! Roşca arată oaspeţilor germani o casetă-video cu un scenariu de groază: undeva, în provincie, directorul unei pieţe de carne a adus la cunoştinţa presei un scandal de corupţie în care au fost implicaţi importanţi oameni politici şi reprezentanţi ai poliţiei. După numai două zile a fost găsit asasinat în propria maşină.

În secvenţa următoare ajungem la ţară, în satul Vişniovka, unul din satele care transformaseră cîndva Moldova în grădina de legume şi fructe a Uniunii Sovietice. Acum, însă, nu se mai exportă aproape nimic, agricultura e distrusă, privatizarea colhozurilor s-a dovedit a fi un mare *fiasco*. Pămînturile au fost împărţite ţăranilor care, însă, muncesc ca zilieri pentru nimica toată pe pămîntul foştilor preşedinţi de colhoz. La marginea satului – o fabrică părăsită. Înainte de privatizare avea 200 de angajaţi şi producea esenţe aromate, în special esenţă de trandafiri. A venit însă privatizarea şi foştii preşedinţi au profitat de ocazie: au declarat faliment şi s-au pus pe furat. *Au furat tot ce au putut din fabrică, şi-au împărţit între ei prada, ce n-au putut fura, cum ar fi utilajele grele, au vîndut şi au băgat banii în propriul buzunar. Toatea astea – sub ochii guvernului care nici n-a clipit*! povesteşte Nikolai, fostul mecanic-şef al fabricii.

E dimineaţă, devreme. Apare soarele, începe o nouă zi în satul Vişniovka. E linişte, prea multă linişte... Satul moare. Cei mai mulţi tineri l-au părăsit. Ca peste tot, în Moldova. Un milion de tineri moldoveni, împinşi de sărăcie şi atraşi de perspectiva unei vieţi mai bune, şi-au părăsit ţara.

Nina, o femeie de 45 de ani, care arată ca de 70, e mulţumită că cele două fete mai mari lucrează una în Italia, alta la Moscova. *Sînt chelneriţe*, povesteşte Nina cu un ton aproape autoritar, de parcă ar vrea să se convingă pe sine. Nina nu vrea, nu-şi permite să audă, să creadă că sute de mii de moldovence sînt prostituate forţat în străinătate. O fetiţă de vreo 12 ani, care stătuse pitită după fustele Ninei, îşi face curaj şi, cu un zîmbet timid din care lipsesc cîţiva dinţi din faţă, declară răspicat în direcţia camerei de filmat: *Vreau şi eu în străinătate, la surorile mele*! După care se retrage la fel de brusc în spatele ocrotitor al mamei.

Ne întoarcem la Chişinău. Coadă în faţa ambasadei Germaniei. 25 de mii de cereri de viză numai anul acesta. Doar foarte puţini reuşesc, însă, să plece legal din Moldova. Înfloreşte în schimb comerţul de sclavi, traficul cu fiinţe umane. În fiecare zi, avioanele cu destinaţia Istanbul sînt pline de tinere care, odată ajunse peste graniţă cu paşapoarte şi vize false procurate la iuţeală de tot felul de escroci, sînt pur şi simplu vîndute, marfă de export. *Legile noastre sînt oarbe, bandiţii care ne vînd fetele îşi văd mai departe de treburile lor murdare, nu-i pedepeşte nimeni*! se revoltă un tînăr care stă la coada de la ambasada germană. Nu departe de el, pe zidul unei clădiri, se lăbărţează ostentativ o reclamă uriaşă – o frîntură din viaţa de lux a occidentului, momeală irezistibilă pentru tinerele şi tinerii sosiţi de departe, din satele unde s-au născut, pentru a-şi încerca norocul la poarta ambasadei germane.

Vocea comentatorului: *Moldova e la capătul puterilor. Ajutoarele şi creditele occidentale se reduc simţitor, milioanele investite ajung în buzunarele politicienilor corupţi. Preşedintele comunist, Vladimir Voronin, e prins în capcană: pentru a-i acorda noi credite, băncile occidentale insistă asupra privatizării. Populaţia sărăcită îi cere însă să pună capăt privatizării, mulţi fiind convinşi că numai privatizarea haotică i-a*

aruncat în mizerie.

Biroul lui Vladimir Voronin. Preşedintele acordă un interviu televiziunii germane: *Într-adevăr, întregul proces al privatizării a eşuat. A fost o privatizare făcută de bandiţi. O privatizare care ne-a distrus industria şi agricultura. De unde să plătim dobînzile în străinătate? Dacă scopul privatizării este eliminarea moştenirii sovietice în ţara noastră, atunci Occidentul să-i hrănească pe cei 4 milioane de moldoveni! N-avem nimic împotrivă să devenim un stat al Americii sau un land al Germaniei. Vestul trebuie să ne extindă creditele, ca să nu ne ducem cu totul de rîpă. Doar nu putem să smulgem oamenilor şi ultima bucată de pîine de la gură*!

Aparatul de filmat părăseşte biroul spaţios, elegant al preşedintelui Moldovei, îmbrăcat în costum gri-deschis, de vară, cravată asortată, în spate drapelul ţării.

Ne aflăm în Închisoarea numărul Trei, unde sfîrşesc cei care, nereuşind să plece în străinătate şi să se vîndă, sînt împinşi de foame în lumea criminalităţii. Îl revedem pe Alexis, cel de la *Farmacişti Fără Frontiere*. Statul falimentar nu-şi mai poate hrăni nici puşcăriaşii, noroc cu Alexis care le mai aduce din cînd în cînd legume, fructe.

O celulă lungă şi îngustă, paturi prea puţine. Se doarme cu rîndul. Vreo 20 de femei înghesuite, transpirate, palide, apatice. Numai una dintre ele, tînără, frumuşică, fardată, zîmbeşte. Astăzi e ziua ei, împlineşte 22 de ani. Alexis o fotografiază prin gratiile uşii grele de metal, va trimite fotografia rudelor.

Camera de filmat se îndepărtează încet, mută, de faţa tinerei rămasă după gratii, pînă cînd zîmbetul i se pierde în întunericul ecranului.

Călătoria prin Moldova a luat sfîrşit.

Praga, 2001 (*text difuzat la* ***Europa Liberă***, *Praga*)

Adresă de tochitură moldovenească

La poalele Ceahlăului trăgeam la nişte ţărani în vîrstă, înainte de a urca la cabana Dochia. El – un munte de om, faţa brăzdată, ochi albaştri, voce blîndă. Ea – vreo doi metri cubi, guşă, tuleie, voce tunătoare. Cînd se crăpa de ziuă ne trezea gînguritul Vocii Blînde către Cei Doi Metri Cubi: *Soarili mieu, amu sî scoalî copchiii, şi li punim pi masî*?

Şi Soarili începea să pună şi să pună: lapte proaspăt, ouă prăjite, smîntînă în oală de lut, unt în frunză de brusture, pîine (cum, pîine? Regina Pîinii!), urdă, caş, cozonac, dulceaţă de trandafiri, peltea de gutui. Iar dacă i se părea că noi, *copchiii de la oraş*, eram cam palizi (şi eram), Soarili trîntea la repezeală şi o tochitură moldovenească: carne de porc friptă în tigaie, cu cîrnaţi afumaţi şi mămăliguţă, lîngă care mai punea brînză de burduf peste care mai picura din untură.

Ne sfrrrredelea cu privirea, vai de noi dacă nu mîncam tot.

Care Ceahlău? Care Dochia? Cine mai putea să urce muntele? Zăceam în fîn plini ca nişte căpuşe pînă pe la prînz, cînd auzeam un răcnet dinspre guşa Soarilui: ne chema iar la masă...

Tirol, 1997 (*text difuzat la* ***Europa Liberă***, *Praga*)

Mila 23

Pînă în 1989, însăşi existenţa Deltei Dunării a fost ameninţată de haotica şi radicala politică ecologică a regimului Ceauşescu. Abia în 1990, circa un sfert din suprafaţa Deltei a fost declarată de UNESCO *rezervat biosferic, specialişti din întreaga lume încercînd să salveze ce se mai putea din bogăţia biologică a Deltei şi să asigure supravieţuirea locuitorilor. 60 dintre ei trăiesc într-un sătuc, deconectaţi de multe ori săptămîni la rînd de restul lumii. A trebuit să ajung tocmai la München pentru a-i întîlni pe locuitorii din* MILA 23*, la o expoziţie de fotografii...*

Nu există şosele sau cale ferată spre MILA 23. Doar un vaporaş încărcat cu provizii şi, în ultima vreme, cu vizitatori din străinătate, soseşte în sat de trei ori în fiecare săptămînă. Cînd, însă, Dunărea îngheaţă, sătenii rămîn săptămîni la rînd izolaţi de restul lumii. Existenţa locuitorilor, care trăiesc mai ales din agricultură şi pescuit, este în continuare ameninţată, la problemele ecologice adăugîndu-se cele sociale: şomaj, sărăcie, alcoolism. Fotografiile satului şi ale locuitorilor lui nu emană însă atît grijile şi conflictele zilnice, cît frumuseţe şi melancolie, curaj, simplitate şi împăcare cu sine...

Calendarul Milei 23 rămîne acelaşi, an de an.

Ianuarie – Februarie

Vîntul dinspre stepa Ucrainei de Sud aduce cu sine zăpadă şi ger. Dunărea îngheaţă, zilele devin din ce în ce mai scurte, sătenii rămîn în case, de cele mai multe ori fără curent electric şi apă, îşi consumă proviziile niciodată îndestulătoare.

Martie – Aprilie

Mila 23 este ameninţat de inundaţii, se dezgheaţă apele Dunării.

Mai – Iunie

Medicul satului nu mai pridideşte să-şi îngrijească bolnavii slăbiţi şi deprimaţi de subnutriţia şi lîncezeala iernii. Odată cu vara revine şi plaga ţînţarilor. Explozie de culori, totul e înflorit, vaporul din Tulcea începe să-i aducă în Mila 23 pe primii vizitatori, iubitori ai Deltei.

Iulie – August

Caniculă. Epidemie de holeră. Pescuitul în larg dă în sfîrşit roade.

Septembrie – Octombrie

S-a spart căldura. Oamenii au destul de mîncare, recolta de peşte a fost bună anul acesta.

Noiembrie – Decembrie

Ploaie, noroi, frig. Activitate febrilă în singurul bar al satului, se consumă alcool în cantităţi uriaşe. Pe pereţii sălii de expoziţie din München apar chipuri de oameni apatici. Se apropie iarna, izolarea, lipsa de activitate, lipsa de venit.

* * *

Din loc în loc ţîşnesc pete roşiatice. Sînt ciufurile copiilor satului, urmaşii lipovenilor care cu 200 de ani în urmă au părăsit, din motive religioase, pămînturile ruseşti pentru a se stabili în Deltă. Amestecînd cuvintele româneşti cu cele ruseşti, copiii din Mila 23 au multe de povestit străinilor *de la oraş,* de care parcă n-ar mai vrea să se dezlipească: despre şcoală – trei bănci şi şase copii. Pe tablă scrie *teoremă.* Deasupra catedrei – harta României. În grădina şcolii – cinci elevi şi învăţătoarea – *jachetă mov, ciorapi negri, bluză roşie, fustă albastră* – pun răsaduri.

Despre învăţătoare la ea acasă: fustă roşie, jachetă cenuşie, broşă pe rever, verighetă prea largă pe degetul mijlociu/mîna dreaptă. Stă la o masă rotundă, faţă de masă roşie, perdea albă, transparentă. Pe perete atîrnă agăţate în cuie două pungi din plastic.

Despre biserica satului: e nouă. În faţa bisericii, preotul – *sutană neagră, barbă lungă, albă, seamănă cu Tolstoi* – împreună cu nepoţica: rochiţă verde, şosete roşii, fixează obiectivul aparatului de fotografiat şi face baloane din gumă de mestecat.

Cimitirul de lîngă biserică e îngrijit de fostul primar al satului: barbă şi păr alb, cămaşă în carouri alb-roşii, se sprijină în două bastoane, unul în fiecare mînă. Se apropie slujba, spre biserică se îndreaptă un alai de femei în vîrstă: fuste lungi/înfoiate, basmale, multe poartă papuci.

În fotografia alăturată un pescar curăţă un peşte imens, de vreo doi metri. Mai fac cîţiva paşi şi îl văd stînd la masă împreună cu soţia care a transformat, probabil, peştele în ciorbă. Stau faţă în faţă la masa frumos aşternută, pentru fotografie au fost puse pe masă farfuriile *bune*.

Mănîncă cu lingura, în mîna stîngă fiecare ţine o bucată de pîine. Soba e un fel de cuptoraş din lut scund de vreo 30 de centimetri, portiţa deschisă, se văd lemnele şi jarul. Înclinată peste plită, amestecînd ceva într-o oală albastră cu buline albe, o femeie în vîrstă, poate e bunica: rochie înflorată cu mîneci scurte, şalvari, ciorapi groşi, bărbăteşti, sandale galbene din palstic. Deasupra cuptorului – un covoraş cu două căprioare pe fond albastru.

O fetiţă: părul roşcat, pistrui, bluziţă închisă cu ac de siguranţă, desculţă în praful uliţei. Se îndreaptă spre casa în care părinţii ei sînt, probabil, cei care stau la masă. Cară în braţe o pîine cît roata.

Mai fac cîţiva paşi şi ajung în sfîrşit la personajul principal al satului: doctorul. Tînăr, buze subţiri, ochi verzi, sprîncene pronunţate, adunate în încruntătură. La doctor acasă, două covoare pe pereţi. Unul – scenă de vînătoare, celălalt – trei căţei supradimensionali cu fundiţe roz în creştet. Pe fundalul covoarelor – cele două fetiţe

ale doctorului: bluziţe cu Mickey Mouse şi Donald Duck, în păr funde roşii, mari, împrumutate parcă din uniforma şcolăriţelor sovietice.

În fotografia următoare, cabinetul medical într-o căsuţă albastră, cu acoperiş din tablă, poate fi folosită numai vara. Înainte de a se stabili în MILA 23, medicul satului trăise la Tulcea. A plecat de acolo, după cum s-a plîns chiar el, ca să scape de *aglomeraţia marilor oraşe*, pentru ca acum – *să fiu asaltat de turişti*.

În faţa cabinetului medical pozează un bărbat în vîrstă: şapcă, vestă galbenă, tricotată, pantaloni largi, de doc, ţine în mînă o cană de tablă, privire serioasă. Pe malul apei doi tineri împletesc un năvod asistaţi de o femeie în vîrstă – rochie neagră cu trandafiri mari, roşii, şorţ alb – şi o fată în blugi, pulover în dungi şi papuci. Nu departe de ei, o bătrînă spală rufe într-un lighean albastru din tablă, le stoarce în Dunăre. Se apropie o barcă. Vîslaşii, doi tineri, poartă căciuli cu urechi.

De pe mal se zăresc *zidurile* satului. Sînt din stuf amestecat cu mîl. O femeie stă sprijinită de un mănunchi de stuf: mîna-n şold, basma verde, fustă plisată, bluză tricotată, zîmbeşte fotogenic către obiectiv.

Doar cîţiva dintre cei 60 de săteni. 60 de oameni originari din Armenia, Rusia, din Ucraina, din Grecia. Unii s-au născut în sat, alţii au venit de departe, unii de voie, mulţi de nevoie. Poate, însă, le este dat tuturor să rămînă în sătucul din Deltă pentru totdeauna, poate nici nu-şi doresc altceva.

Ajung la capătul expoziţiei, la ultima fotografie.

O tăbliţă emailată în culorile insulelor greceşti arse de soare: pe fond siniliu stă scris cu alb *MILA 23*.

München, 2001 (*text difuzat la* ***Europa Liberă***, *Praga*)

Edelina Sterling-Stoian

Profil

- Edelina Sterling-Stoian s-a născut la Piatra Neamţ şi a emigrat din România la vîrsta de 18 ani...
- studii de filologie şi jurnalism, la *Universitatea Ebraică* din Ierusalim şi de canto, artă dramatică şi teoria muzicii, la *Academia de muzică* din Ierusalim
- jurnalistă la Radio *Kol Israel – Voice of Israel* (1970–1972), la *BBC World Service*, în departamentul de limbă română şi în *Central Newsroom* (1972–1978) şi la Radio *Europa Liberă* / Radio *Libertatea* (München, 1978–1995, şi Praga, 2001–2002); asistentă de producţie, regizor de culise, redactor teletext, etc. la *Bayerisches Fernsehen* (1996–1997)
- autoare şi traducătoare *free-lance* (în / din engleză, germană, română şi ebraică)
- etc.

Cuprins

RĂZBOIUL DE ŞASE ZILE (*1997*) **5**

Dimineaţa sirenelor 6

Cînd te loveşti sau ţi-e teamă... 8

Covrigi pentru copii 11

OPEN DOOR!... 14

Cadoul 16

CEI ŞAPTE ANI DE-ACASĂ (*1997*) **19**

La sosire 21

La restaurant 24

Cu coasa-n Cişmigiu 28

Templul Coral 30

Telefonul fără fir 32

Femeia şi Păunul 36

La şosea 40

Pe stradă 43

La piaţă 46

Pssst... BITTE! 50

De la lume adunate şi de lume aruncate 53
Cartea Românească 56

A FI ŞI A NU FI (*2000*) **61**
Prolog 62
Geografia puşcăriaşului 63
Sex bomb 65
Umor lexical 67
Genuine Imitations şi Udătorul de Garduri 71
Coşmarul urşilor ucigători 76
Votaţi-mă în tur! 78
Trei miliţieni şi-o pizdulice 84
Rîsu' – plînsu' 90

TOCHITURĂ MOLDOVENEASCĂ (*1997–2001*) **97**
Reportaj din Chişinău 98
Călătorie prin Moldova 102
Adresă de tochitură moldovenească 108

MILA 23 (*2001*) **109**

EDELINA STERLING-STOIAN **115**
Profil 116